

La represa de les excavacions arqueològiques a Torre Llauder després de la inauguració del mur. Resum de l'actuació al subsòl de l'aula principal

JOAN FRANCESC CLARIANA ROIG
CENTRE D'ESTUDIS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE MATARÓ
GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL. MATARÓ
MARTA PREVOSTI MONCLÚS
INSTITUT CATALÀ D'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA

1. Introducció

L'aula de rebre principal de les que es coneixen a la vil·la romana de Torre Llauder va ser excavada fins al nivell del mosaic per Marià Ribas. A finals de l'any 1980, tot just acabat d'inaugurar el mur de tancament del Clos Arqueològic Torre Llauder, per part del Museu de Mataró es va plantejar la possibilitat de portar a terme la restauració dels mosaics de la *pars urbana* de la vil·la (Barral 1973 i 1978). Aprofitant aquest fet, un cop extret el mosaic de l'aula principal per part del tècnic restaurador Sr. Josep Pedro, es va procedir a l'excavació arqueològica de l'estança. El departament de romà de la Secció Arqueològica del Museu de Mataró va dur a terme aquesta actuació.

L'aula principal –anomenada tablini per Marià Ribas– és la més destacada d'un conjunt de sales nobles que formen un apartament de rebre, agrupat al voltant d'un pati interior adornat amb un brollador central. Aquest pati va ser anomenat atri per Marià Ribas, denominació que han seguit molts arqueòlegs, per bé que no es tracta d'un atri pròpiament dit, sinó d'un pati amb funció de repartidor o pati interior, com els que es troben en tantes grans vil·les itàliques, sovint a la vora del peristil. Donada la importància de la sala, ens ha semblat prou rellevant dedicar-li un article. El fet que no se'n va escriure la memòria, un cop finalitzada l'excavació, feia encara més necessària aquesta publicació.

2. Descripció

Previ a la retirada del mosaic, es van documentar les restes, en el mur oest, d'un fragment de pintura mural on es veia la part inferior d'un sòcol blanc decorat amb línies negres, conformant una

decoració geomètrica¹. També, en el portal d'entrada es pogué tornar a documentar la base del brancal (del costat oest) del que hauria estat una columna segmentada, suposem de tres quarts de cercle, feta d'estuc.

Un altre detall decoratiu a tenir en compte, fou la troballa de dues plaques, de marbre blanc i de pissarra, centrades i adossades a la base del mur nord, havien estat posades abans de la col·locació del llit de calç sobre el qual s'assentava el mosaic, la qual cosa pot ser l'indici de la presència d'una fornícula (potser per a una estàtua o algun altre element decoratiu).

Un cop netejada de terra la part superior dels murs que encerclaven l'estança (U.E. 58), a part de localitzar-hi fragments de calç i restes de ceràmica gruixuda, s'hi va documentar un fragment d'àmfora amb marca: I·C·GALL i un fragment de ceràmica de cuina africana forma Hayes 23-A. També es va poder copsar com la part alta de la petita arcada amb volta de canó del murs nord estava feta a base de fragments de *tegulae* reaprofitades, sense cap marca de terrissaire visible. Així mateix, un altre detall que ens cridà l'atenció, fou la identificació de la restauració de murs realitzada durant les excavacions de Marià Ribas, i que abastava bona part de la zona alta del mur del costat est, inclús pel damunt de la volta de canó.

Inicialment, es va poder copsar, un cop posada al descobert la capa de calç sobre la qual s'assentava

---

¹ Sobre les diferents restauracions d'època romana que havia tingut el mosaic, veure Prevosti-Clariana 1993, p. 79, fig. 5.

el mosaic, que hi havia nombroses falles provocades per intrusions realitzades en diversos moments. Un primer grup d'intrusions (U.E. 6-B) el formaven les petites rases fetes possiblement pel cultiu de la vinya. Tenien la particularitat que estaven disposades amb certa simetria i, a part de destruir el mosaic i la base de calç, presentaven poca intrusió en l'estrat arqueològic situat al dessota. Tot i que no se'n tingui una certesa cronològica precisa, calculem que podrien ser aproximadament del segle XVIII². Una altra intrusió (U.E.2) fou l'enterrament d'un ovicàpid o remugant que s'exhumà gairebé al centre/lateral est de l'estança i que, pels materials trobats, té una datació contemporània amb les rases de cultiu. Cal també esmentar l'espoli dels murs de l'angle nord-est de l'estança, suposament produït en època moderna i, finalment, les destruccions causades per les dues fosses (U.E. 3 i 4) o sitges d'època tardoromana (Clariana, Orobitg, Portillo, Prevosti 1986; Prevosti-Clariana 2006).

Un cop extreta la capa de calç (U.E. 7), es van poder copsar les restes del *statumen* o clapa anivelladora (U.E. 8) a base de runa i calç, en un sector de la meitat sud, que estava en contacte amb la capa superior de calç, produïda per tal de crear una superfície horitzontal.

Dessota la calç es va trobar un estrat de farciment de terres (U.E. 10) d'uns 40 – 50 cm de potència (segons el lloc), gairebé uniforme per tota l'estança. Entre les terres d'aquest estrat, a més dels materials inclosos a l'inventari, es va trobar una quantitat significativa de fragments de plaques de marbre (blanc, gris, *verde antico*, etc) molt possiblement d'una instal·lació de *balneum* que es deuria reformar en el mateix moment. Un cop retirat l'estrat de terres es va poder identificar com, poc abans del moment de les reformes severianes de la vil·la, aquesta estança hauria tingut una funció rústica, potser en part d'emmagatzematge, car s'hi va localitzar un *dolium* trencat. Una vegada buidat aquest, es pogué copsar, per les abundants restes de calç adherides a la paret interna, que molt possiblement, va ser un dels llocs on es va fabricar la mescla del morter de calç per a les obres de la reforma severiana. Així mateix, també es va veure, en el sòl de l'estança, els senyals que hi havia allotjat un segon *dolium*. Per altra banda, no es va poder copsar cap indicatiu o senyal que ens permetés visualitzar la presència d'un tercer *dolium* a l'angle

nord-est de l'estança, tot i que podria haver-hi estat, per simetria. Així, en el lateral oest de l'estança i arraconats vers el mur, podien haver-hi hagut un total de tres *dolia*. La gran quantitat de tesselles de vidre opac, dels colors blau, verd, groc llimona i translúcid, trobades en aquests punts, fa pensar en que podrien haver estat fabricades a la indústria de vidre que hi havia a Torre Llauder. Els mosaics que coneixem del jaciment no utilitzen pas gaires tesselles de pasta de vidre. També fa pensar en el *dolium* del jaciment de la Rajoleria Robert-Torrent del Porxo, de Vilassar de Mar³, que es va trobar ple de tesselles.

Un altre detall que es pogué copsar, fou el recrescut del fonament del portal de la porta d'accés i com, aquesta acció, hauria tingut lloc abans d'estendre la capa de calç de la base del mosaic. Això explica l'existència d'un retall o trinxera (U.E. 9) paral·lela al portal, alterant la U.E. 10.

En el lateral est de l'estança es va exhumar un gran amuntegament de pedres de diferents mides (U.E. 19), molt possiblement provinents d'enderrocs i per a la construcció de nous murs.

A l'extrem nord de l'estança, i coincidint amb l'espai del centre, es varen exhumar restes fragmentades de dues plaques de vidre pla de forma, molt possiblement, rectangular (Juncosa – Clariana 1984; Clariana 2015).

Un altre element que posa de manifest que aquesta estança s'emprava com obrador en les reformes severianes, fou la troballa d'un gran amuntegament de ceràmica trinxada, o *glarea*, i que ocupava una superfície gairebé circular a la meitat nord de la sala. Un dels fragments del trencadís portava gravada la lletra "O" i es pogué comprovar la coincidència exacta amb la que porta la marca del terrissaire de *tegulae* L-HER.OPT. Altres elements també provinents d'aquelles reformes foren les restes de *tegulae* i els fragments de motlures blanques de guix per al sostre.

La cronologia de l'estrat de reblliment UE 10 ve fixada bàsicament per la presència, entre altres ceràmiques, de sigillata africana A-2 i de *lucernae* de la forma Dressel 28-A que es daten entre finals del segle II i principis del III dC.

Un cop retirat l'estrat (U.E. 10) i demés elements, es

² Segons les dades obtingudes en l'actuació d'altres estances.

³ Ribas 1952, p. 92, núm. 20; Barral 1978, núm. 79; Prevosti 1981, p. 177.

va procedir a netejar el paviment de l'estança, i es va veure com per la part sud de la mateixa s'estenia una capa de cendres. El paviment era a base de sorra i en alguns llocs costava distingir-lo de les sorres de base (exemples de material arqueològic). Formant part del paviment, s'hi trobà alguns fragments de ceràmica de parets fines sense vernís, predominantment d'origen itàlic, així com algun fragment de sigillata itàlica.

També es va poder documentar parcialment, com els murs laterals, en la part conservada entre el paviment de sorra i la calç de base del mosaic, havien estat decorats amb un sòcol de color negre intens i brillant. Mercès a un fragment d'estuc trobat en la U.E. 10, es pogué veure com, en la part alta del sòcol, possiblement tenia una faixa de separació de color marró⁴.

Les trinxeres de fonamentació de l'estança (sota la U.E. 12) resseguien els murs just fins la fondària on coincidia amb el graó o banquetta de fonamentació, excepte davant l'arcada de punt rodó de la paret est, on es veia que la banquetta s'eixamplava fins l'extrem dels dos contraforts. Dins el farciment d'aquestes trinxeres (U.E. 15) s'hi trobà una gran quantitat de fragments amfòrics, alguns d'argila crua o sense coure, predominava la forma Pascual 1 i, en menys proporció s'hi trobava la Dressel 2-4.

Ens crida l'atenció l'existència de quatre grans contraforts d'obra, a l'alçada dels fonaments i adossats als murs laterals. S'ha pensat que es podrien haver construït amb la idea preestablerta inicialment de servir de fonaments per tal que l'estança esdevingués un *oecus* amb quatre columnes semblant al que podem veure a la casa de les Noces d'Argent de Pompeia (Adam 1996, p. 338). Projecte que, molt possiblement, va acabar inconclús. Una altra explicació seria que, juntament amb les entrades d'aire amb arcades, haguessin estat les infraestructures per dotar la sala d'un hipocaust, que no es va acabar de materialitzar. Les arcades, o entrades, de punt rodó i estan a la mateixa alçada que les arcades que veiem a l'hipocaust del *tepidarium* i del *caldarium* del *balneum* annex. Tampoc es pot descartar la possibilitat que estiguin relacionats, tot i que "a priori" no ho sembli, amb instal·lacions de la *figlina* que hi hauria en el moment inicial, a tal efecte

tindria un punt de comparança amb els que es coneixen al jaciment francès de Saint-Romain-en-Gal (Canal – Tournenc 1979, p. 87, fig. 2).

3. Unitats estratigràfiques i inventari de materials

A continuació donem la relació de les unitats estratigràfiques i materials inventariats:

- U.E. 2:

Es tractava de l'enterrament d'un remugant o oviàpid. En un clot quasi circular, destruïnt part del mosaic i la calç de base i penetrant en l'U.E. 10, estava situat a un metre de la paret est i a 4,30 de la paret sud de l'estança. Entre els materials, destaquem els més moderns com són: un fragment de vora de ceràmica catalana vidrada de color blanc-melat i decoració color argila, així com dos fragments més de ceràmica catalana vidrada (l'un correspon a un fragment de fons i l'altre és informe), possiblement del segle XVIII.

Inventari de materials:

- 1.- Fragment de vora de sigillata hispànica, forma 37.
- 2.- Fragment de vora de cassola de vora aplicada africana, forma Ostia III – 267-A.
- 3.- Fragment de vora de ceràmica comuna, olla amb la vora girada cap enfora, forma Vegas 1.
- 4.- Fragment de vora de ceràmica de parets fines, pasta grisa, olleta amb la vora girada cap enfora.
- 5.- Fragment de vora de ceràmica catalana de probable fabricació local, possiblement del segle XVII, vidrat de color blanc-melat i decoració de color argila.
- 6.- Fragment de fons de ceràmica catalana vidrada.
- 7.- Fragment informe de ceràmica vidrada.
- 8.- Fragment de petxina.

- Fosses 1 i 2 (U.E. 3 i 4):

Pel context de les fosses o sitges tardoromanes, així com pels materials trobats a l'interior de les mateixes, consultar els articles: Clariana, Orobitg, Portillo, Prevosti 1986; Prevosti-Clariana 2006.

- U.E. 7.- Paviment o base de calç per a la col·locació del mosaic:

Entre els materials trobats, destaquem:

- 1.- Fragment de vora fumada, forma Vegas 16-C.
- 2.- Fragment amorf de sigillata africana "A".

- U.E. 8.- *Statumen* o farciment per sota la calç del mosaic:

⁴ Romero 2013, vol. I, p. 180, fig. 70, considera, a partir de fragments trobats, que per damunt d'aquest sòcol hi hauria una decoració de panells de fons vermell, separats per faixes verticals de color verd.

La presència de *lucernae* de la forma Dressel 28-A i ceràmica comuna africana, formes Hayes 27 i Ostia I – 262, marquen un sostre cronològic de finals del segle II i principis del III.

Inventari de materials:

- 1.- Fragment de vora de sigillata itàlica amb decoració de rodets.
- 2.- Fragment amorf de sigillata hispànica, decorat amb una au dins un cercle.
- 3.- Fragment de vora de ceràmica africana de cuina, forma Lamboglia 9 (= Hayes 27).
- 4.- Fragment de carenat de lucerna, forma Dressel 28-A, amb decoració de fulles d'olivera (pertany a la mateixa peça que la UE 10-40, decorat amb una creu).
- 5 – 6.- Fragments de nansa i broc de lucerna de disc.
- 7.- Fragment de vora de ceràmica de parets fines bètica, amb decoració reticulada en relleu. Engalba color carabassa i brillantor metàl·lica.
- 8.- Fragment de vora d'olla, forma Vegas 1.
- 9.- Fragment de vora de cassola africana.
- 10 – 11.- Fragments de vores fumades africanes, forma Ostia I – 262.
- 12.- Fragment de vora d'olla, forma Vegas 1.
- 13.- Fragment de vora d'atuell.
- 14.- Fragment de vora de gerra.
- 15.- Fragment de vora d'àmfora forma Pascual 1.
- 16.- Fragment de motllura de marbre blanc.
- 17.- Fragment d'escòria de forn de vidre.
- 18 – 24.- Malacologia.

- U.E. 9.- Trinxera realitzada per al recreixement del portal d'entrada:

Destaquem els materials que donen la datació de l'estrat, que coincideix amb la de la U.E. 10. Són els següents: la sigillata africana A (formes Hayes 6-C, 14-A, 16). També s'hi troben ceràmiques de cuina africanes i altres materials com *lucernae* i fragments d'estuc pintats.

Inventari materials:

- 1.- Fragment de vora de sigillata africana "A", forma Lamboglia 3 (= Hayes 16).
- 2.- Fragment de vora de sigillata africana "A", forma Lamboglia 3 (= Hayes 14-A).
- 3 – 4.- Fragments de vores de ceràmica africana de cuina, forma Lamboglia 10-a (= Hayes 23-B).
- 5.- Fragment de vora de sigillata africana "A", forma Lamboglia 23 (= Hayes 6-C).
- 6.- Fragment de fons de sigillata africana "A".
- 7.- Fragment amorf de sigillata africana "A", amb arrencament de la nansa, forma tancada.

8.- Fragment de disc de lucerna tardorepublicana, forma Dressel 3, amb decoració d'estrígils de disposició radial i apèndix o agafador lateral.

9.- Fragment de disc de lucerna, amb decoració de segments radials.

10.- Fragment de tronc d'olpe de ceràmica d'ús comú.

11 – 12.- Fragments de vores d'olles, forma Vegas 1.

13.- Fragment de vora d'olla, forma Vegas 2.

14 – 15 – 16.- Fragments de vores d'olles de ceràmica africana de cuina, forma Ostia III – 267-A.

17.- Fragment de vora d'olla de ceràmica africana de cuina, forma Ostia I – 270.

18.- Fragment de vora d'olla d'imitació de la ceràmica africana de cuina, forma Ostia III – 324.

19 – 23.- Fragments de vores de plats africans, de la vora fumada, forma Ostia I – 261.

24 – 25.- Fragments d'agafadors de tapadores, forma Vegas 17.

26.- Fragment de vora de pàtera, forma Vegas 21.

27.- Fragment de vora de ceràmica africana, forma Hayes 200 (?).

28.- Fragment de vora d'olla africana forma Atlante CVIII, 1.

29.- Fragment de mànec de cassola, amb grafit "ante coctem".

30 – 31.- Fragments de vores de ceràmica d'ús comú.

32.- Fragment de vora d'olla de ceràmica negra de cuina.

33.- Fragment d'agulla de cosir, d'ós, amb forat per enfilat.

34.- Fragment de plom corresponent a una soldadura d'una peça de ceràmica.

35 – 38.- Fragments de plom.

39. – Fragment d'estuc de sostre, amb empremtes de canyes al darrera. El fons de color ocre, línies color grana i flor de color blanc.

40.- idèntic a l'anterior, però, sense marques de canyes al darrera.

41.- Fragment d'estuc de fons vermellós amb restes d'element decoratiu en groc, decorat amb pintures.

42 – 48.- Malacologia.

49.- Peu d'àmfora de base plana, possiblement forma Dressel 28.

50.- Fragment de vora trilobulada d'olpe.

- U.E. 10: Farciment:

Es tracta del gran estrat de farciment de terres amb el qual es va elevar el nivell de l'estança de forma que aquesta guanyés gairebé 40 centímetres i quedés situada un graó per damunt la resta d'estances amb mosaic. Els materials trobats donen una cronologia de conjunt que els més moderns

situen cap a finals del segle II i principis del III dC.

Inventari de materials:

- 1.- Fragment de vora de pàtera de Campaniana "B", forma Lamboglia 5/7.
- 2 – 3.- Fragments amorfs de Campaniana "B".
- 4.- Fragment amorf de Campaniana "A" moderna.
- 5 – 6.- Fragments amorfs de Campaniana "B".
- 7.- Fragment de vora de copa de sigillata itàlica, forma Goudineau 32-b (= Conspectus 31).
- 8.- Fragment de vora de copa de sigillata itàlica, forma Goudineau 7 (= Conspectus 13.1).
- 9.- Fragment de vora de pàtera de sigillata itàlica, forma Goudineau 19-c (= Conspectus 4.4).
- 10.- Fragment pertanyent al fris inferior d'un bol de sigillata sudgàlica, forma Drag. 29, amb decoració de petits ocells i motius vegetals estilitzats. Pot enquadrar-se dins la producció dels terrissers Bassus i Coelus de La Graufesenque. Datat a l'època Flàvia.
- 11.- Fragment de vora de bol de sigillata sudgàlica, forma Drag. 37.
- 12 – 13.- Fragments de vores d'olpe d'imitació de sigillata itàlica, producció del Golf de Lleó (?).
- 14.- Fragment amorf de sigillata hispànica amb decoració d'un cercle en relleu.
- 15.- Fragment amorf de sigillata hispànica amb decoració vegetal estilitzada a base de fulles obliqües i restes d'un cercle.
- 16.- Fragment amorf de sigillata hispànica amb decoració a base de cercles concèntrics.
- 17 – 18.- Fragments de vora de sigillata hispànica amb decoració de cercles, forma Hispànica 37, del taller d'Abella.
- 19 - 20.- Fragments de vores de pàtera de sigillata hispànica, forma Drag. 18.
- 21.- Fragment de peu de pàtera de sigillata hispànica, amb grafit a la cara interna del peu: "F" (?).
- 22 – 23.- Fragments de vores de bols de sigillata africana "A", forma Lamboglia 4/36-a (= Hayes 3-B).
- 24.- Fragment de vora de bol de sigillata africana "A", forma Lamboglia 3 (= Hayes 14-A).
- 25.- Fragment de vora de bol de sigillata africana "A", forma Lamboglia 3 (= Hayes 16).
- 26.- Fragment de vora de pàtera de ceràmica africana de cuina, forma Lamboglia 9 (= Hayes 27).
- 27 – 28.- Fragments de vores de cassoles de ceràmica africana de cuina, forma Lamboglia 10-b (= Hayes 23-A).
- 29.- Fragment de vora de cassola de ceràmica africana de cuina, forma Lamboglia 9 . (= Hayes 27).
- 30.- Fragment de vora de cassola de ceràmica africana de cuina, forma Lamboglia 10-a (= Hayes

23-B).

- 31.- Fragment de vora de cassola de ceràmica africana de cuina, forma Lamboglia 9 (= Hayes 27).
- 32.- Fragment de vora de pàtera d'imitació de la forma Lamboglia 10-a (Hayes 23-B).
- 33 – 36.- Fragments de vores de pàteres de ceràmica africana de cuina, forma Lamboglia 10-a (Hayes 23-B).
- 37 – 40.- Fragments de vores de pàtera d'imitació de la forma Lamboglia 10-b (Hayes 23-A).
- 41 – 42.- Fragments de vores de sigillata africana "A", forma Lamboglia 23 (Hayes 6-C).
- 43.- Fragment de vora de sigillata africana "A", forma Salomonson 1 (?).
- 44.- Fragment de vora de bol amb engalva color sèpia i argila ocre pàlid.
- 45.- Fragment de vora d'olpe (?) o gerra de ceràmica oxidada de tradició ibèrica, espatulada i superfície de color vermellós.
- 46.- Fragment d'arrencament de broc de lucerna, forma Dressel 9.
- 47.- Aplic lateral pertanyent a una lucerna dofiniforme.
- 48.- Fragment de fons de lucerna, amb una creu en relleu, en la cara externa i grafitada originalment en el motlle.
- 49.- Fragment de carenat de lucerna de canal, amb aleró lateral, forma Dressel 5-c, fabricat pels tallers de *lucernae* de disc.
- 50 – 51.- Fragments de vores d'olles de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 1.
- 52 – 61.- Fragments de vores d'olles de ceràmica negra de cuina.
- 62 – 78.- Fragments de vores d'olles de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 1.
- 79 – 80.- Fragments de vores d'olles de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 2.
- 81 – 107.- Fragments de vores d'olles de ceràmica africana de cuina, de vora aplicada, forma Ostia III – 267 – A.
- 108 – 110.- Fragments de vores de plats / tapadores africanes, de vora fumada, forma Ostia I – 261.
- 111 – 133.- Fragments de vores de plats / tapadores africanes, de vora fumada, forma Ostia III, 332.
- 134 – 135.- Fragments de vores de plats / tapadores africanes, de vora fumada, forma Ostia I – 262.
- 136 – 139.- Fragments de vores de plats / tapadores imitació de la forma africana Ostia I – 262 (?).
- 140.- Fragment de vora de plat / tapadora imitació de la forma Vegas 16-b.
- 141 – 154.- Fragments de vores de tapadores de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 17.
- 155.- Perfil sencer de copa de ceràmica d'ús comú,

forma Vegas 21.

156 – 167.- Fragments de vores de copes de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 21.

168.- Fragment de vora de copa de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 22.

169.- Fragment de vora d'atuell de ceràmica d'ús comú.

170 – 186.- Fragments de vores de gerres de ceràmica d'ús comú.

187 – 194.- Fragments de vores de gerres amb l'exterior fumat, forma Vegas 47.

195.- Fragment de vora d'olpe amb estries.

196.- Agafador de cassola.

197.- Fragment amorf de ceràmica d'ús comú amb grafit estelat.

198.- Fragment amorf de ceràmica d'ús comú amb grafit triangular.

199 – 224.- Fragments de vores de ceràmica d'ús comú.

225.- Fragment de vas de ceràmica de parets fines, de perfil sencer, variant de la forma Mayet XII.

226.- Fragment de vora de vas de ceràmica de parets fines, amb decoració de granets de sorra, forma Mayet XXX.

227.- Fragment de vora de vas de ceràmica de parets fines, forma Mayet XLIII.

228.- Fragment de vora de vas de ceràmica de parets fines, forma Mayet XX.

229.- Fragment de vora de vas de ceràmica de parets fines, forma Mayet XLIII.

230.- Fragment de vora de vas de ceràmica de parets fines, forma Mayet X.

231.- Fragment de vora de vas de ceràmica de parets fines, forma Mayet XXXII.

232.- Fragment de vora de ceràmica de parets fines o comuna, presenta nansa amb forma de corda.

233.- Fragment amorf de ceràmica de parets fines amb decoració de rodets.

234.- Fragment de vora de vas de ceràmica de parets fines, forma Mayet III.

235.- Fragment amorf de ceràmica de parets fines amb decoració de rodets.

236.- Fragment de vora de copa de ceràmica vidriada verda, forma López-Mullor XI.

237.- Fragment de *pondus* de terrissa.

238.- Fragment de coll d'àmfora bètica, forma Dressel 20.

239.- Pivots d'àmfora amb grafit en funció de marca consistent en una ditada o línia vertical.

240 – 280.- Fragments de vores d'àmfora forma Pascual 1. Excepte la 275, que és forma Dressel 2-4.

281 – 294 – Fragments de motlures de marbre blanc.

295 – 297.- Pedres de Montjuïc polimentades

(possiblement per polir mosaics o marbres).

298 – 382.- Malacologia.

383.- Fragment d'agulla de cosir d'os amb un forat.

384.- Fragment d'agulla d'os amb cabota esfèrica, tipus *acus crinalis*.

385.- Fragment d'agulla d'os.

386.- Fragment d'agulla d'os amb cabota esfèrica, tipus *acus crinalis*.

387.- Fragment d'agulla de cosir d'os amb un forat en forma de 8.

388 – 389.- Fils de plom de secció quadrada.

390.- Fragment amorf de plom.

391.- Fil de plom de secció quadrada.

392.- Aplic de bronze.

393.- Grans de pebre (?).

394.- Escata de pinya carbonitzada.

395.- Plaqueta o aplic de bronze.

396.- Fragment de nansa d'àmfora d'argila crua.

397.- Anell de pasta vítrea amb relleu d'una cara.

398.- Fragment de bronze.

399.- Pinyó carbonitzat, de pi pinyoner.

400.- Fragment de fil de plom de secció quadrada.

401.- Peça de collar de pasta vítrea de secció pentagonal, color marró.

402.- Fragments d'estucs policroms.

403.- Esquellot (?) de bronze.

404.- Mig as de bronze ibèric.

405.- Moneda baix-imperial (?) de bronze (pot tractar-se d'una intrusió en l'estrat).

406.- Tatxa de bronze.

407.- Aplacats de vidre pla.

408.- Fragment corresponents a un ham de bronze.

409.- Fragments corresponents a un vas de vidre molt fragmentat, amb decoració de punts en relleu similar als vasos de parets fines, vidre translúcid lleugerament verdós.

410 – 414.- Fragments de vores de vasos de vidre.

415.- Peu de copa (?) de vidre.

416.- Fragment amorf de vidre amb decoració de filets aplicats.

417.- Fragment amorf de ceràmica comuna amb grafit representant el trident de Neptú.

418.- Grana esfèrica carbonitzada.

419.- Nòdul de sílex.

• U.E. 11 – *Glarea*:

Es tractava d'un gran amuntegament de ceràmica trinxada a una mida suficientment reduïda per tal de poder fer-ne, posteriorment, la barreja amb calç. A la vil·la de Torre Llauder hi ha diferents espais pavimentats amb *opus signinum*, però, coincidint amb el temps es podrien assenyalar els laterals del peristil del costat de ponent.

1.- Fragment de tègula, amb la lletra gravada "...O..." (L·HER·OPT).

• U.E. 12.- Paviment

A base de sorra premsada. Situat sota la U.E. 10. Datable del segle I (?)

Inventari materials:

- 1.- Fragment de vora de bol, imitació de la forma Lamboglia 1 de la Campaniana "B".
- 2.- Fragment de vora de bol de ceràmica vidrada, forma López-Mullor IV.
- 3.- Fragment de vora de vas de ceràmica de parets fines, forma Mayet IV.
- 4 – 5.- Fragments de vores de vasos de ceràmica de parets fines, forma Mayet X.
- 6.- Fragment de vora de vas de ceràmica de parets fines, forma Mayet V.
- 7.- Fragment de vora d'olla forma Vegas 47.
- 8.- Fragment amorf de sigillata hispànica.
- 9 – 10.- Fragments amorfs de ceràmica vidrada.
- 11.- Tapadora sencera de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 17.
- 12.- Tapadora de perfil sencer de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 17.
- 13.- Fragment de vora de tapadora, forma Vegas 17.
- 14.- Fragment d'agafador de tapadora, forma Vegas 17.
- 15 – 39.- Fragments de vores de tapadores, forma Vegas 17.
- 40 – 41.- Fragments de tapadores d'àmfora, de perfil sencer, forma Vegas 62.
- 42 – 43.- Fragments de vores de tapadores d'àmfora, forma Vegas 62.
- 44 – 46.- Fragments amorfs de pàteres de vermell pompeià, forma Vegas 19.
- 47.- Fragment de vora de plat africà, de vora fumada, forma Ostia I – 261.
- 48.- Fragment de vora pròxima a la forma Ostia I – 262.
- 49.- Fragment de vora de gerra.
- 50.- Fragment de vora de gerra, forma Vegas 44.
- 51 – 52.- Fragments de vores d'olles, forma Vegas 47.
- 53.- Fragment de vora de gerra.
- 54 – 55.- Fragments de vores de tapadores pompeianes, forma Vegas 19.
- 56 – 60.- Fragments de vores d'olles, forma Vegas 1.
- 61 – 63.- Fragments de vores d'olles, forma Vegas 2.
- 64.- Fragment de vora de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 21.

65.- Fragment amorf de pàtera pompeiana, forma Vegas 19.

66 – 69.- Fragments de vores de copes, forma Vegas 21.

70.- Fragment de rajol de columna.

71.- Fragment de vora d'àmfora, forma Dressel 2-4.

72 – 89.- Fragments de vores d'àmfora, forma Pascual 1.

90 – 93.- Malacologia.

94.- Fragment d'escata de pinya carbonitzada.

95.- Nansa de bronze.

96.- Fragment d'agulla de cosir, d'os, amb un forat en forma de 8.

• U.E. 13.- estrat de cendres:

Es tracta d'una capa de cendres molt prima que s'escampa pel damunt del paviment (U.E. 12), ocupant la meitat sud-est de l'estança.

Inventari materials:

- 1.- Fragment amorf de sigillata africana "A".
- 2.- Fragment de vora de ceràmica africana de cuina, forma Lamboglia 10-b (= Hayes 23-A).
- 3.- Fragment de vora de plat / tapadora africana, de vora fumada, forma Vegas Ostia I – 261.
- 4 – 7.- Fragments de vores de gerres de ceràmica d'ús comú.
- 8.- Fragment amorf de pàtera de vermell pompeià, forma Vegas 19.
- 9.- Fragment de carenat de lucerna de disc.
- 10 – 11.- Fragments amorfs de ceràmica de parets fines, amb decoració de meandres fets a pinta, fabricació de la costa catalana.
- 12.- Fragment amorf de ceràmica de parets fines.
- 13.- Fragment de vora de ceràmica de parets fines de clofolla d'ou.
- 14.- Fragment amorf de ceràmica de parets fines.
- 15.- Fragment de vora exvasada de ceràmica d'ús comú.
- 16.- Fragment d'os treballat.
- 17.- Fragment de vora de gerra amb nansa.
- 18 – 22.- Malacologia.
- 23.- Fragment de plom de soldadura.
- 24.- Escata de pinya carbonitzada.

• U.E. 14: bossada de terra argilosa

Bossada d'argiles, prop de l'angle sud-est de l'estança, per sota la U.E. 13 i sobre el paviment (U.E. 12).

1.- Fragment amorf de sigillata itàlica.

2.- Fragment amorf de ceràmica de parets fines.

3.- Fragment de vora de ceràmica de parets fines (imita el Servei I de la sigillata itàlica).

- 4.- Fragment amorf de cubilet de ceràmica de parets fines.
- 5.- Fragment amorf de ceràmica de parets fines, amb decoració de meandres fets a pinta, fabricació de la costa catalana.
- 6 – 7.- Fragments de vores de gerres de ceràmica d'ús comú.
- 8.- Fragment de nansa de ceràmica d'ús comú.
- 9.- Fragment de nansa d'àmfora, forma Dressel 20.
- 10 – 14.- Fragments de vores d'àmfora, forma Pascual 1.

- U.E. 15: Trinxeres de fonamentació

Envolten tots els murs de l'estança, comencen a la banquetta de fonamentació. Tenen una amplada d'uns trenta centímetres de promig, excepte davant l'arcada de la paret est, on s'amplia fins els extrems dels contraforts. La datació està compresa entre el 15 aC i el canvi d'era.

- 1.- Fragment de vora de sigillata itàlica, forma Goudineau 27.
- 2 - 4.- Fragments amorfs de sigillata itàlica.
- 5.- Fragment de nansa de lucerna de volutes, amb apèndix en forma de mitja lluna, forma Dressel 13.
- 6.- Fragment de carenat de lucerna de volutes.
- 7 - 8.- Fragments de vores de cubilets de ceràmica de parets fines, forma Mayet V.
- 9 – 10.- Fragments de vores de cubilets de ceràmica de parets fines, forma Mayet XIV.
- 11 – 12.- Fragments de vores de vasos de ceràmica de parets fines, forma Mayet X.
- 13.- Fragment de vora de ceràmica d'ús comú.
- 14.- Fragment de vora de vas de ceràmica de parets fines.
- 15.- Fragment de vora de vas d'imitació de la ceràmica de parets fines, forma Mayet XII.
- 16.- Fragment amorf de ceràmica de parets fines, forma Mayet XXIV.
- 17.- Fragment de vora de vas de ceràmica de parets fines.
- 18.- Fragment de vora de pàtera de ceràmica grisa de la costa catalana.
- 19.- Fragment de vora de pàtera de ceràmica grisa de la costa catalana, amb vernís negre.
- 20 – 25.- Fragments de vores d'olles de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 1.
- 26.- Fragment de vora d'olla de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 2.
- 27.- Fragment de vora bífida de ceràmica d'ús comú, forma Ostia II – 306.
- 28 –29.- Fragments de vores de tapadores, forma Vegas 17.
- 30.- Agafador de tapadora, forma Vegas 17.

- 31 – 32.- Fragments de vores de pàteres de ceràmica d'ús comú.
- 33.- Fragment de vora d'un gran morter de ceràmica.
- 34.- Fragment de vora d'olla, forma Vegas 4.
- 35 – 36.- Fragments de vores de copes de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 21.
- 37.- Fragment d'arrencament de nansa d'un cràter de ceràmica d'ús comú.
- 38.- Fragment de vora de gerra, forma Vegas 37.
- 39.- Fragment de vora d'olpe.
- 40.- Fragment de vora de gerra.
- 41 – 45.- Fragments de vores de gerra, forma Vegas 44.
- 46.- Fragment de vora de gerra amb abocador, forma Vegas 44-A.
- 47.- Fragment de *pondus* o pes de teler, defectuós de cuita.
- 48.- Fragment de *pondus* o pes de teler.
- 49 – 54.- Fragments de vores d'àmfora, forma Dressel 2-4.
- 55 – 56.- Fragments de vores d'àmfora.
- 57.- Fragment de vora d'àmfora, forma Dressel 2-4.
- 58 – 197.- Fragments de vores d'àmfora, forma Pascual 1.
- 198.- Pivot d'àmfora amb grafit en funció de marca.
- 199.- Pivot d'àmfora amb marca de cartel·la circular i la lletra "P".
- 200.- Pivot d'àmfora amb tres motlures circulars.
- 201.- Pivot d'àmfora amb grafit en funció de marca.
- 202.- Pivot d'àmfora amb marca de cartel·la circular i les lletres "SA".
- 203.- Pivot d'àmfora africana (?). Pot tractar-se d'una intrusió en l'estrat.
- 204.- Pivot d'àmfora amb marca de cartel·la quadrangular i les lletres "RR".
- 205.- Fragment d'estuc blanc amb pinzellades de negre.
- 206.- Fragment d'estuc de color vermell-grana.
- 207.- Fragment d'estuc blanc amb pinzellades negres en forma d'angle.
- 208 – 212.- Fragments de sílex.
- 213 – 219.- Malacologia.
- 220.- Dena de collaret de secció pentagonal, de pasta de vidre.

- U.E. 42-B farciment de terres de l'interior del *dolium*:

- 1.- Fragment de vora de pàtera de sigillata hispànica, forma Drag. 18.
- 2.- Fragment de vora de bol de sigillata hispànica, forma Drag. 37.
- 3.- Fragment de vora de sigillata africana "A", forma Lamboglia 3 (=Hayes 14).

- 4 – 5.- Fragments de vores de ceràmica de cuina africana, forma Lamboglia 10-a (=Hayes 23-B).
- 6.- Fragment de vora de sigillata africana "A", forma Lamboglia 23 (=Hayes 6-B).
- 7.- Fragment de centre de lucerna, amb restes de la decoració.
- 8.- Fragment de carenat de lucerna, amb decoració d'estrigils.
- 9.- Fragment de carenat de lucerna, forma Dressel 28-a, amb decoració vegetal estilitzada.
- 10.- Fragment amorf de ceràmica vidriada verda.
- 11.- Fragment de ceràmica de parets fines amb decoració de rodets.
- 12 – 14.- Fragments de vores de ceràmica d'ús comú.
- 15 - 22.- Fragments de vores pertanyents a una cassola africana, de vora aplicada, forma Ostia III – 267 – A.
- 23 – 29.- Fragments de vores de plats / tapadores africanes, de vora fumada, forma Ostia I – 261.
- 30 – 31.- Fragments de vores horitzontals de ceràmica d'ús comú.
- 32.- Fragment de vora de ceràmica grisa de la costa catalana.
- 33 – 37.- Fragments de vores de gerres.
- 38 – 49.- Malacologia.
- 50.- Agulla de banya de cérvol.
- 51.- Agulla d'os.
- 52.- Fragment de plom.
- 53.- Gerra gairebé sencera, de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 43.
- 54 – 56.- Vores de gerres de ceràmica d'ús comú.
- 57.- Fragment de pintura mural, d'esquema molt semblant al de la "Sala de pintures" de can Modolell.
- 58.- Fragment de vidre amorf amb filet aplicat.
- 59.- Pinyol d'oliva carbonitzat.
- 60.- Fragment de vora de vidre.

• U.E. 58 – materials trobats damunt les parets laterals

- 1.- Fragment de vora de ceràmica de cuina africana, forma Hayes 23-A.
- 2 – 3.- Fragments de vores de ceràmica d'ús comú, forma Vegas 1.
- 4.- Fragment de vora de cassola africana, de vora aplicada, forma Ostia III – 267.
- 5 – 6.- Fragments de vores de plats / tapadores africanes, de vora fumada, forma Ostia I – 261.
- 7.- Fragment de fons de ceràmica de parets fines.
- 8.- Fragment de vora de gerra amb nansa.
- 9.- Malacologia.
- 10.- Fragment d'àmfora amb marca: "I·C·GALL".

4. Conclusions

Primer.- La sala en estudi presenta tres fases de vida. La primera, corresponent al taller d'àmfores, no ha proporcionat vestigis "in situ", sinó que solament s'han trobat abundants restes de rebuig del taller en les trinxeres de fonamentació de les parets de la sala. Justament aquests indicis indiquen que la construcció de l'estança, que representa la segona fase, data d'època d'August, entre els anys 15 aC i el canvi d'era. La tercera fase es situa a partir de l'època severiana, i correspon a la seva funció com aula principal de la vil·la.

Segon.- Les parets de l'estança, de construcció datada cap al canvi d'era, presenten una gran solidesa i algunes característiques singulars. Criden l'atenció els quatre grans contraforts que surten dels murs est i oest cap a l'interior de l'estança i a nivell subterrani. Un altre aspecte, del qual ja hem parlat abans, són les dues petites entrades subterrànies, cobertes amb arcs i fetes de *tegulae* reaprofitades, que mai van arribar a ser utilitzades com entrada d'aire calent d'un hipocaust. Presenten idèntica tècnica i alçada a les del proper hipocaust del *tepidarium* i el *caldarium* dels banys adjacents. Podem suposar que tant les arcades com els contraforts es devien planificar en un primer moment, amb la finalitat de construir una aula calefactada, que per alguna raó no es va acabar de materialitzar. De fet, no es va acabar de buidar la terra de l'espai interior i no es va arribar a posar la *suspensura*, sinó que es va fer un paviment de terra piconada directament sobre l'estrat de terra esmentat. Un paral·lel per als contraforts, serien els que reforcen la sala 1 de l'edifici termal de la vivenda 1 dels Banys de la Reina de Calp (Abascal i alt., 2007, 44), també quadrats i també construïts per sota del nivell del paviment.

Podríem fer, però, altres suposicions. També s'ha pensat que els quatre contraforts podrien haver tingut la intenció de servir de base a les columnes d'un possible *oecus* que, sembla que no es deuria materialitzar. Per altre costat, també poden haver estat projectats per donar una major solidesa a l'edifici, pel fet que la base geològica del terreny consisteix en sorres aportades. Això no obstant, no es pot deixar de banda totalment la possibilitat que puguin tenir alguna relació amb el taller d'àmfores. Recordem que a la terrisseria de Saint-Romain-en-Gal, se'n coneixen de semblants (Canal – Tourrenc 1979, p. 87, fig. 2).

Tercer.- L'estança dels segles I i II dC tenia les parets pintades amb un sòcol negre i plafons

vermells, però en canvi el paviment era de sorra premsada.

Una de les funcionalitats de l'aula la podem suposar gràcies a la troballa d'un *dolium* que, en trencar-se, es va optar per enterrar-lo, i en les marques negatives d'un segon *dolium* que es podien copsar en el paviment. A jutjar per l'espai, i en base a la simetria, hom pot intuir que hi podria haver hagut un tercer *dolium* allotjat a l'altre extrem del mur oest. La presència d'aquest grans contenidors indica que, abans de la reforma d'època severiana, l'estança va tenir un ús funcional, que de totes formes no creiem que s'estengués a tot el segle I i II.

Quart.- En les obres de reforma de finals del segle II i principis del III, aquesta hauria estat una zona de treballs preparatoris de l'obra. En les excavacions es va poder copsar com gairebé tot el lateral estava ocupat per pedres de diferents mides. A tocar amb la paret nord es varen trobar restes de plaques de vidre pla. Ocupant bona part de la zona central i en forma quasi de cercle hi havia les restes d'una *glarea* de ceràmica trinxada amb destí a la fabricació de morter de *signinum*, possiblement per a paviments. També es varen trobar restes de *tegulae* llençades sense ordre i algunes motlures de guix de sostre.

Una vegada excavat l'interior del *dolium*, es pogué copsar que les parets internes, des del fons i fins a mitja alçada, presentaven restes de marques de calç. Possiblement va ser l'atuell destinat a pastar el morter.

Cinquè.- L'escenari que hem vist en l'apartat anterior, fou colgat de terres (U.E. 10) formant un estrat de farciment d'una potència aproximada de 40 cm. Destaquem també la troballes, inusuals, de restes orgàniques vegetals carbonitzades, com són escates de pinya, un pinyó i pinyol d'oliva. La cronologia dels materials trobats ens dona una datació entre finals del segle II i principis del III dC.

Sisè.- Abans de la col·locació de la calç del mosaic, s'observa com es procedí a reformar i elevar el portal d'accés de l'estança, el qual va quedar un graó per sobre de les altres estances amb mosaics. També es van adossar les columnes sobre els dos brancals de la porta d'entrada. A la trinxera de fonamentació es documenten materials d'identica cronologia que els de l'apartat anterior (finals del segle II i principis del III dC). Posteriorment es procedí a anivellar amb l'*statumen* i al damunt s'hi col·locà la calç que faria de base al mosaic i

finalment el mosaic tessel·lat.

Setè.- De les etapes següents ja no tenim més dades fins que es construeix l'absis de capçalera adossat al mur nord i, més tard, es practiquen i s'amortitzen les dues fosses tardoromanes.

Els darrers elements són ja d'època moderna, les fosses de cultiu i l'enterrament d'un remugant vers el segle XVIII.

Bibliografia

ABASCAL, J.M.; CEBRIÁN, R.; RONDA, A.; SALA, F., (coord.) (2007): *Baños de la Reina (Calpe, Alicante). Un vicus romano a los pies del Peñón de Ifach*, Ayuntamiento de Calpe. Calpe.

ADAM, J.P. (1996): *La construcción romana, materiales y técnicas*. León.

BARRAL, X. (1973): "Mosaicos romanos de Mataró: la villa de Can Llauder y el edificio de Can Xammar". *XII Congreso Nacional de Arqueología*, Jaén 1971. Saragossa, pp. 735 – 746.

BARRAL, X. (1978): *Les mosaïques romaines et médiévales de la regio Laietana*. Barcelona.

CANAL, A.; TOURENC, S. (1979): "Les ateliers de potiers trouves a Saint.Romain-en Gal (Rhône)". *Figlina*, 4.Lyon, pp. 85 – 94.

CERDÀ, J.A.; PÉREZ, A. (1991): "Darreres excavacions d'urgència davant del Clos Arqueològic de Torre Llauder (Mataró. El Maresme)". *Laietania*, 6. Mataró, pp. 127 – 147.

CLARIANA, J.F. (2015): "Sobre alguns vidres antics d'Iluro i el seu territorium (II)". *XXXI Sessió d'Estudis Mataronins* 2014. Mataró.

CLARIANA, J.F.; OROBITG, M.J.; PORTILLO, T.; PREVOSTI, M. (1986): "Datos para el estudio del poblamiento rural altomedieval del Maresme (Barcelona)". *I Congreso de Arqueología Medieval Española*. Saragossa, vol. IV, pp. 569 – 585.

CLARIANA, J.F.; PREVOSTI, M. (2006): *Memòria d'excavacions de l'atri, el passadís i l'aula 3 de la vil·la romana de la Torre Llauder (Mataró, el Maresme)*. Servei d'Arqueologia, Generalitat de Catalunya. Mataró 2006 (inèdita).

JUNCOSA, R.; CLARIANA, J.F. (1984): "El vidre a Mataró – I". *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 21. Mataró, pp. 39 – 46.

PREVOSTI, M. (1981): *Cronologia i poblament a l'àrea rural d'Ilduro. Mataró*. Caixa d'Estalvis Laietana.

PREVOSTI, M.; CLARIANA, J.F. (1987): "El taller de ànforas de Torre Llauder". *El vi a l'Antiguitat. Economia, producció i comerç al Mediterrani Occidental*. Badalona, pp. 199 – 210.

PREVOSTI, M.; CLARIANA, J.F. (1987 - 1988): "La vil·la romana de Torre Llauder (Mataró, Maresme). *Tribuna d'Arqueologia*. Barcelona, pp. 125 – 132.

PREVOSTI, M.; CLARIANA, J.F. (1988, r. 1994): *Torre Llauder. Mataró. Vil·la romana*. Barcelona.

PREVOSTI, M.; CLARIANA, J.F. (1993): "Aproximació a l'estudi de l'Antiguitat tardana a la vil·la romana de Torre Llauder (Mataró)". *IX Sessió d'Estudis Mataronins*, 1992. Mataró, pp. 61 – 86.

PREVOSTI, M.; CLARIANA, J.F. (2006-A): "Sobre unes singulars peces ceràmiques de Torre Llauder (Mataró)". *XXII Sessió d'Estudis Mataronins*, 2005. Mataró, pp. 57-70.

PREVOSTI, M.; CLARIANA, J.F. (2006-B): "La Torre del Cogoll a l'autògraf de Sant Oleguer. Document sobre Torre Llauder (Mataró) a l'edat mitjana". *III Jornades d'Història i Arqueologia Medieval del Maresme. De Constantí a Carlemany. El pas de l'antiguitat Tardana al món medieval, del 16 d'octubre al 6 de novembre 2004*. Mataró, pp. 129 – 140.

PREVOSTI, M.; CLARIANA, J.F. (2007-A): "Algunes conclusions sobre la vil·la romana de Torre Llauder a l'Antiguitat Tardana". *Felibrejada*, 81. Mataró, pp. 2 – 6.

PREVOSTI, M.; CLARIANA, J.F. (2007-B): "El taller ceràmic de Torre Llauder (Mataró, El Maresme)". *Pottery workshops and agricultural productions*, 2. Girona, pp. 47 – 59.

PREVOSTI, M.; CLARIANA, J.F. (2010): "Torre Llauder, *figlina amphoralis*". *Rei Cretariae Romanae Fautorum, Acta* 41. Cadiz, pp. 481 – 489.

RIBAS, M. (1952): *El poblament d'Ilduro*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.

RIBAS, M. (1966): *La villa romana de la Torre Llauder de Mataró*. Excavaciones Arqueológicas en España, 47. Madrid.

RIBAS, M. (1970): "La excavación arqueológica de la villa romana de la Torre Llauder de Mataró". *Información Arqueológica*, 1. Barcelona, pp. 19 – 21.

RIBAS, M. (1972): "La villa romana de la Torre Llauder de Mataró". *Noticiario Arqueológico Hispánico, Arqueología*, 1. Madrid, pp. 117 - 180.

ROMERO, L. (2013): Las pinturas murales de la villa romana de Torre Llauder (Mataró, El Maresme). UNED / Barcelona (inèdit).

Figura 1: mosaic de l'aula principal (1980).

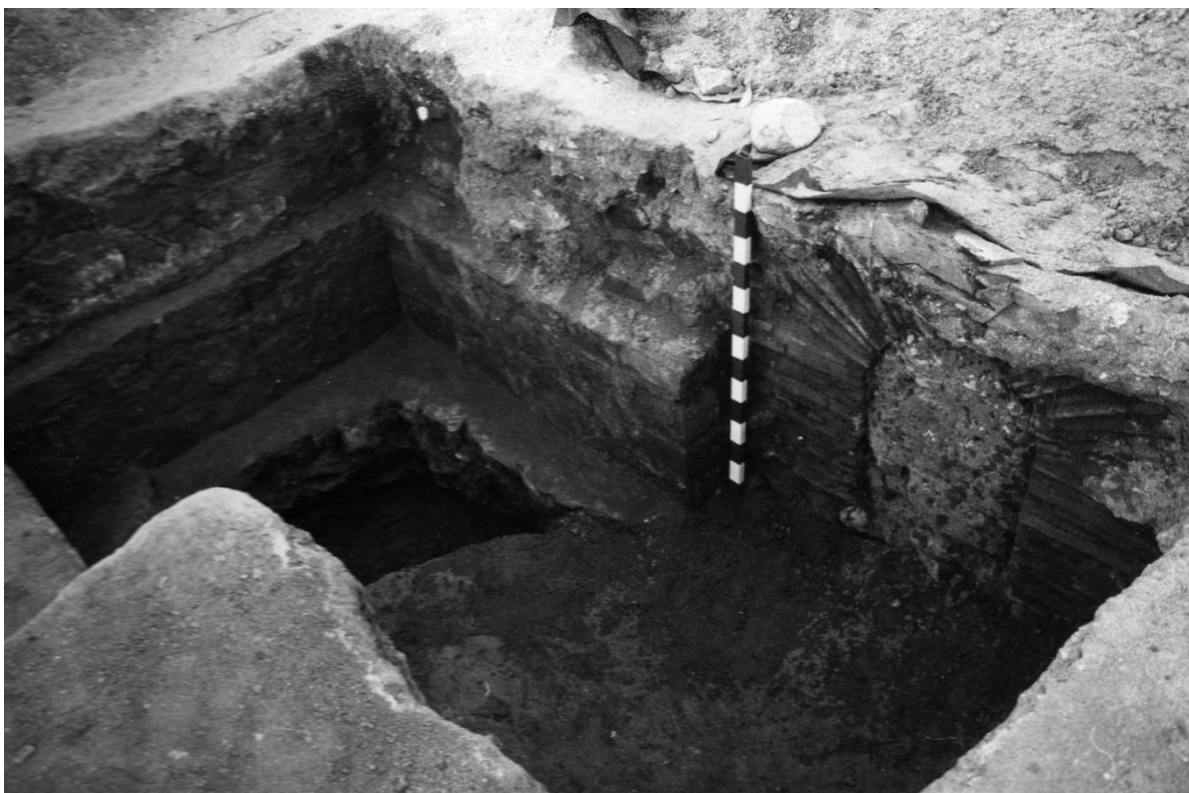

Figura 2: Detall del mosaic de l'aula principal (1980).

Figura 3: Mur est vist des de l'exterior de l'aula.

Figura 4: Mur nord.

Figura 5: Excavació del lateral est de l'aula.

Figura 6: Dolium.

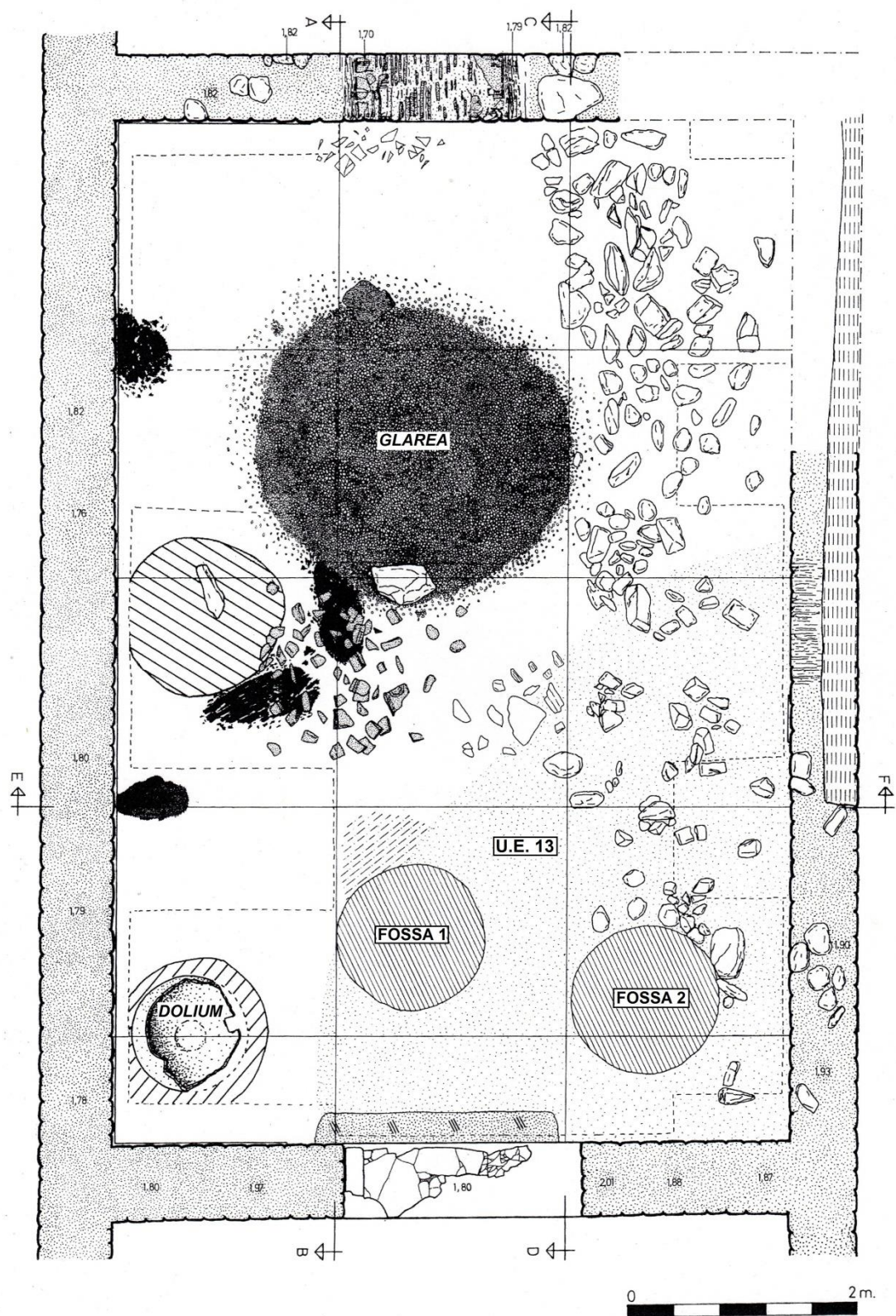

Figura 7: Planta de l'aula un cop excavada la U.E. 10.

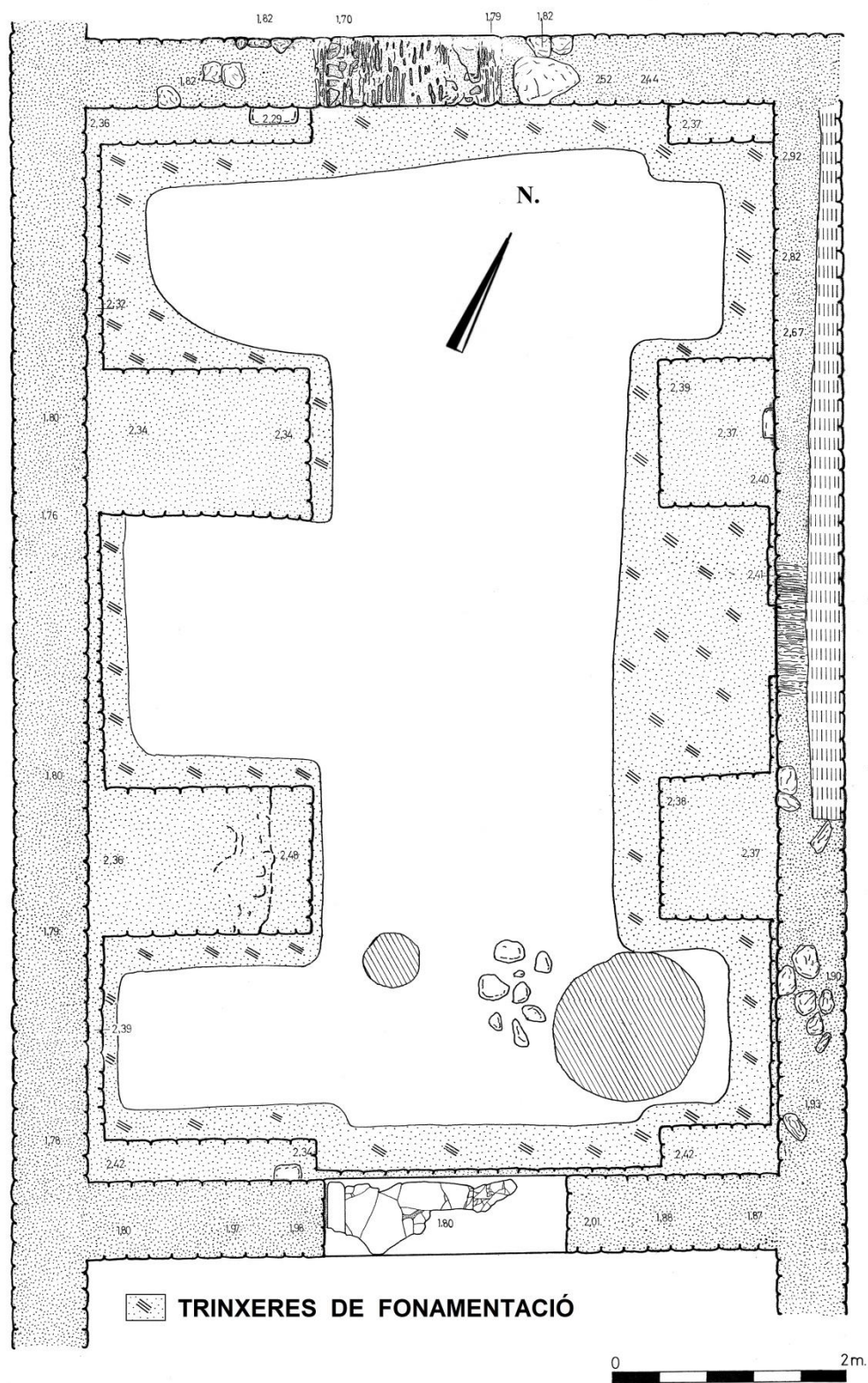

Figura 8: Planta de l'aula, trinxeres de fonamentació, U.E. 15.

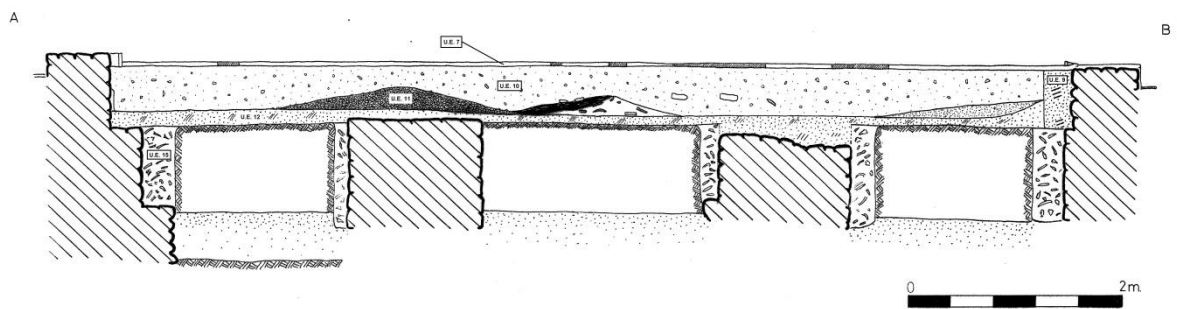

Figura 9: Tall estratigràfic nord – sud.

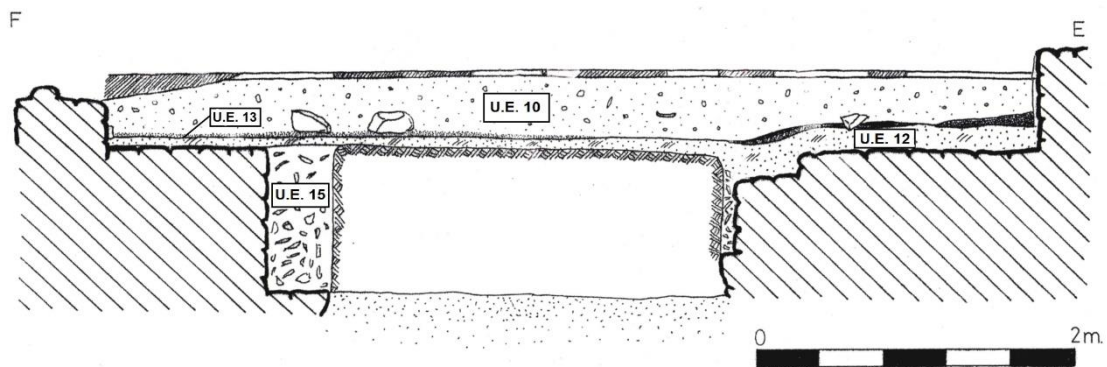

Figura 10: Tall estratigràfic est – oest.

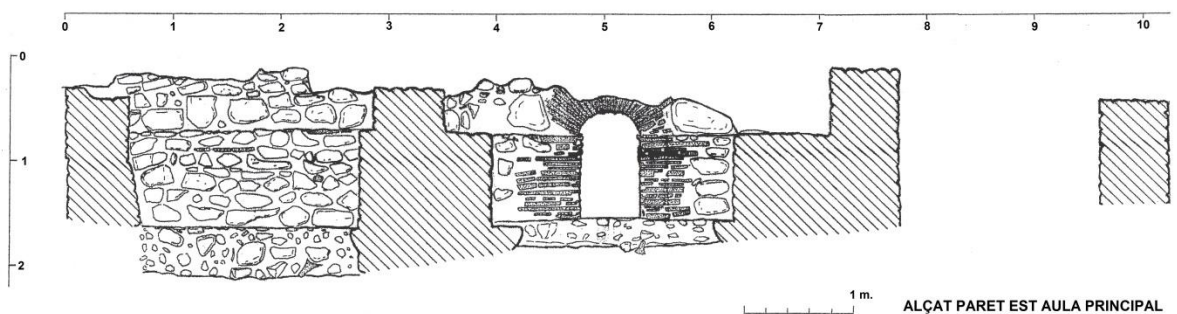

Figura 11: Alçat del mur est des de l'exterior.

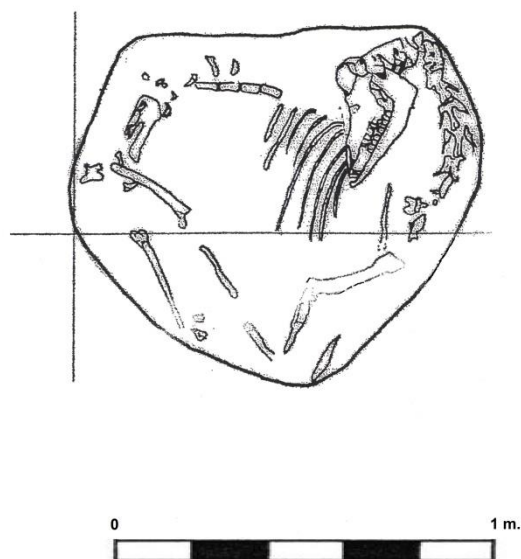

Figura 12: Enterrament d'un remugant.

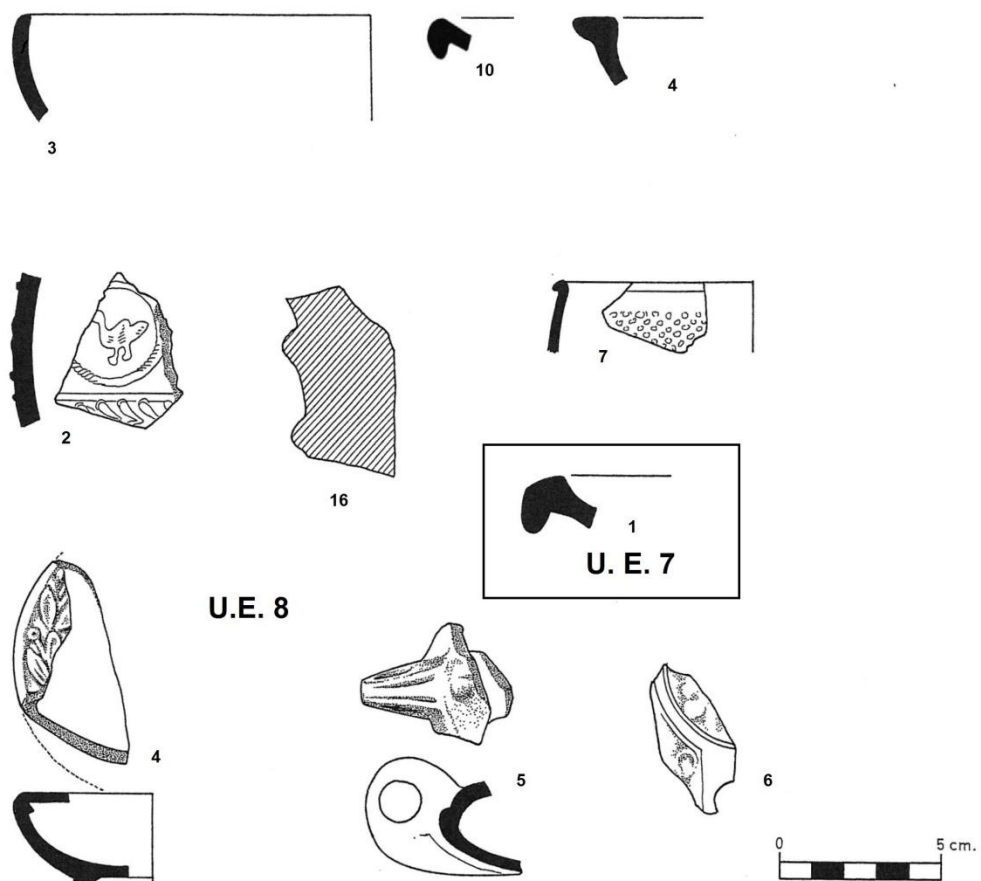

Figura 13: Materials U. E. 8.

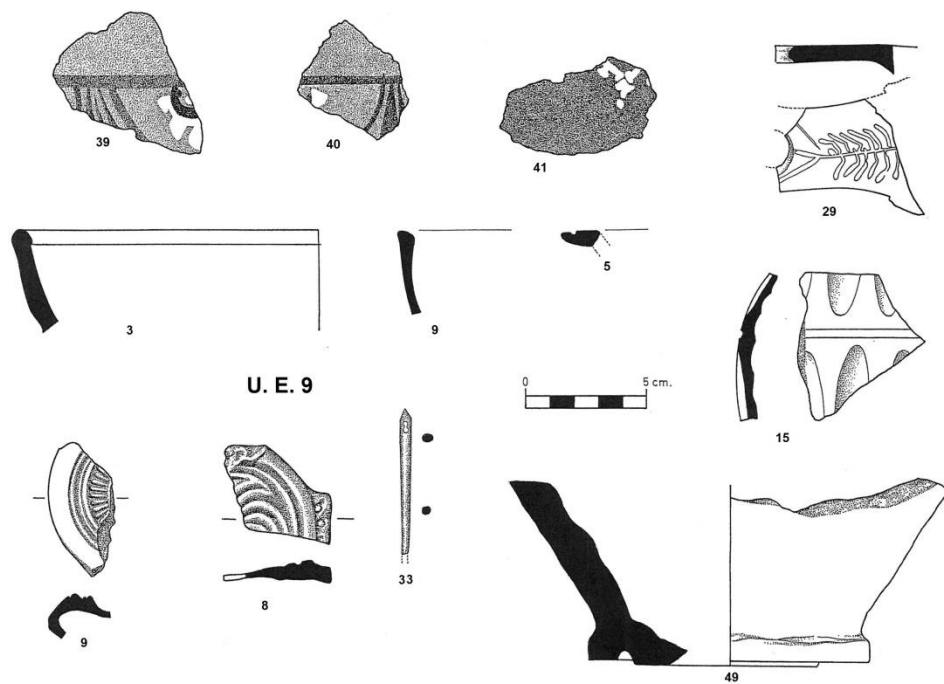

Figura 14: Materials U. E. 9

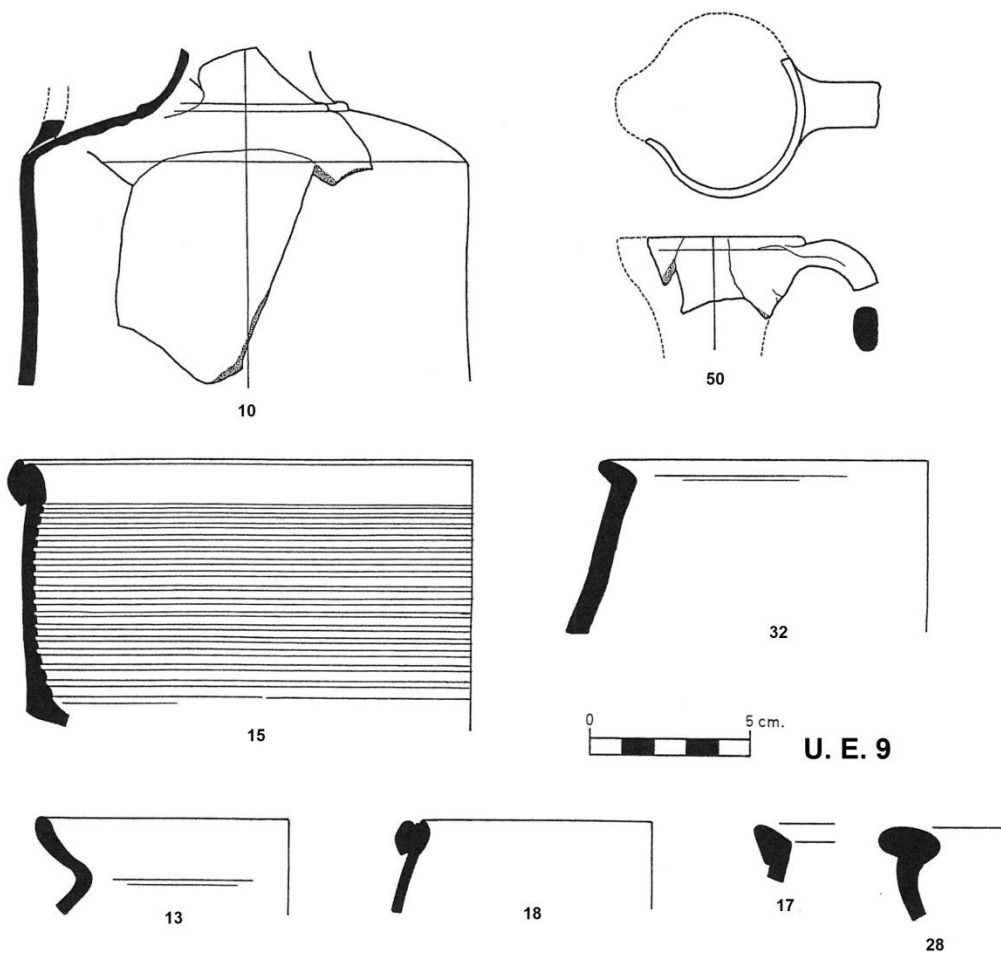

Figura 15: Materials U. E. 9.

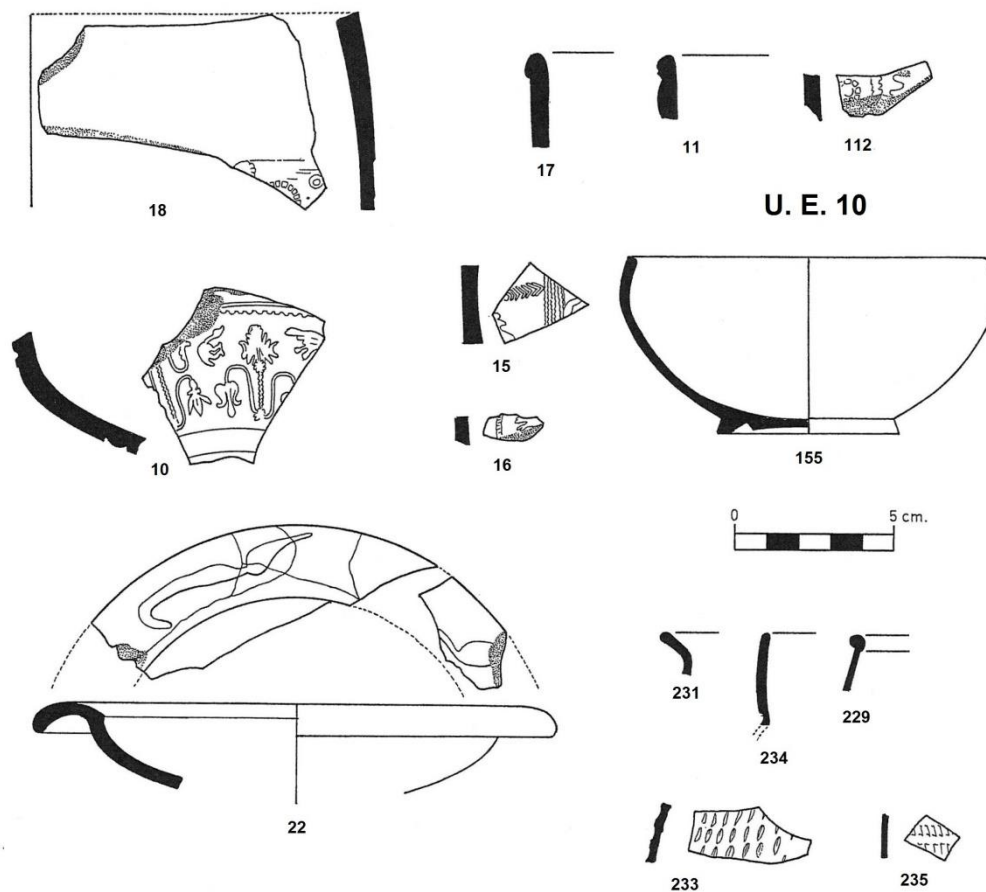

Figura 16: Materials U. E. 10.

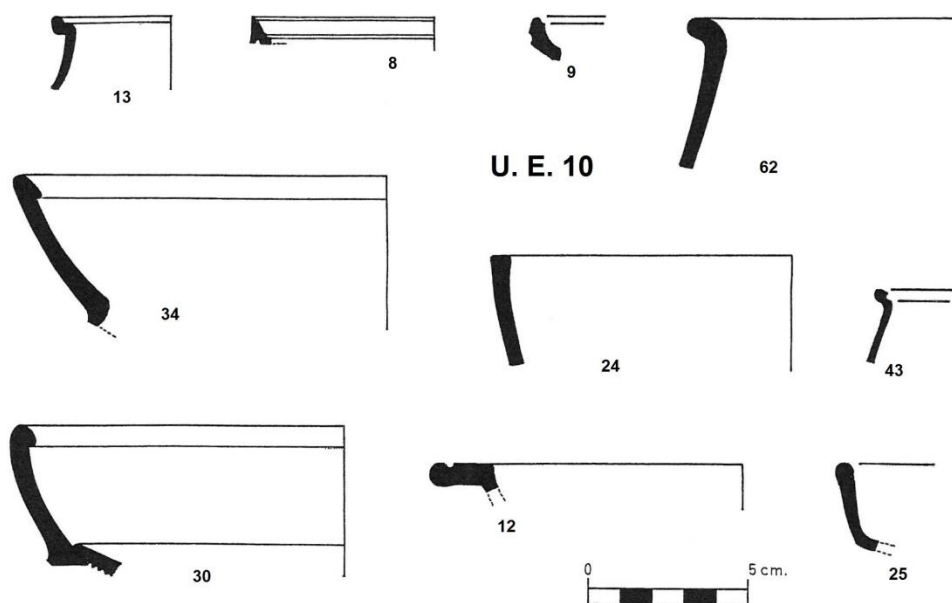

Figura 17: Materials U. E. 10.

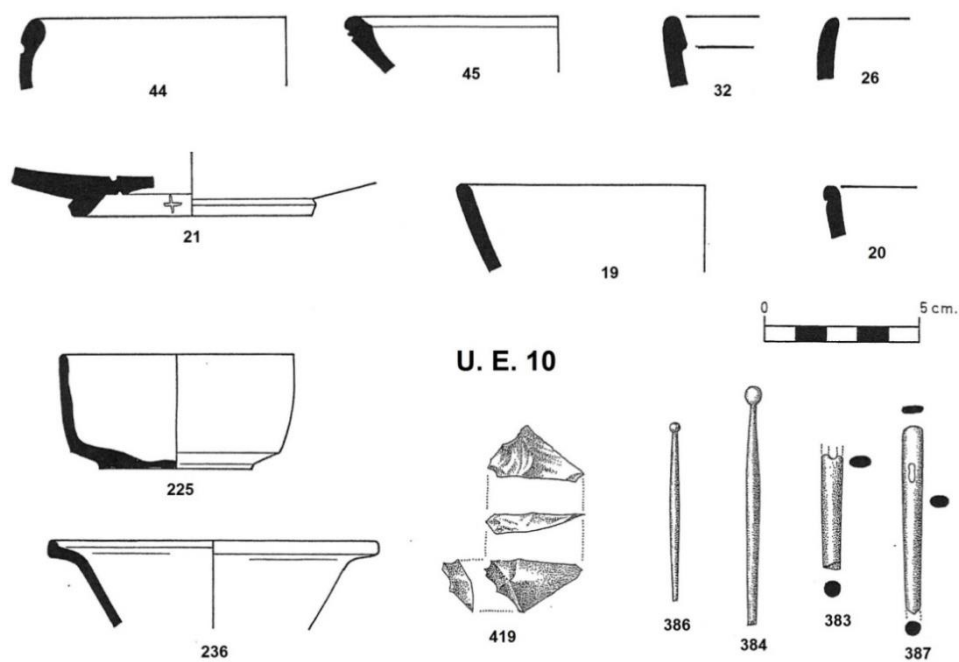

Figura 18: Materials U. E. 10.

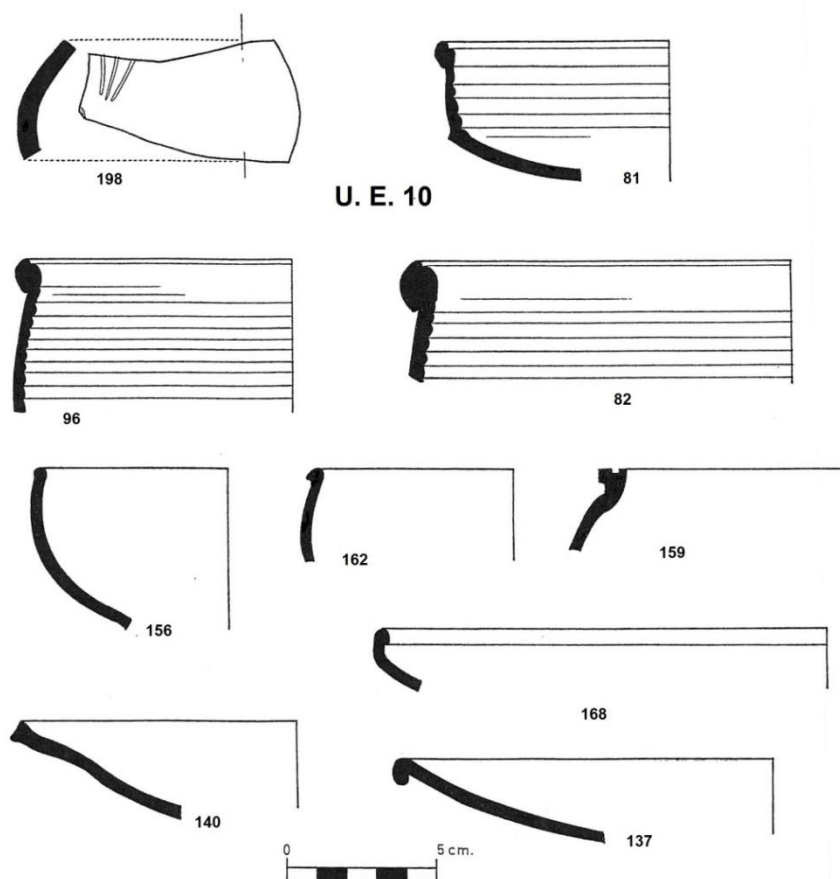

Figura 19: Materials U. E. 10.

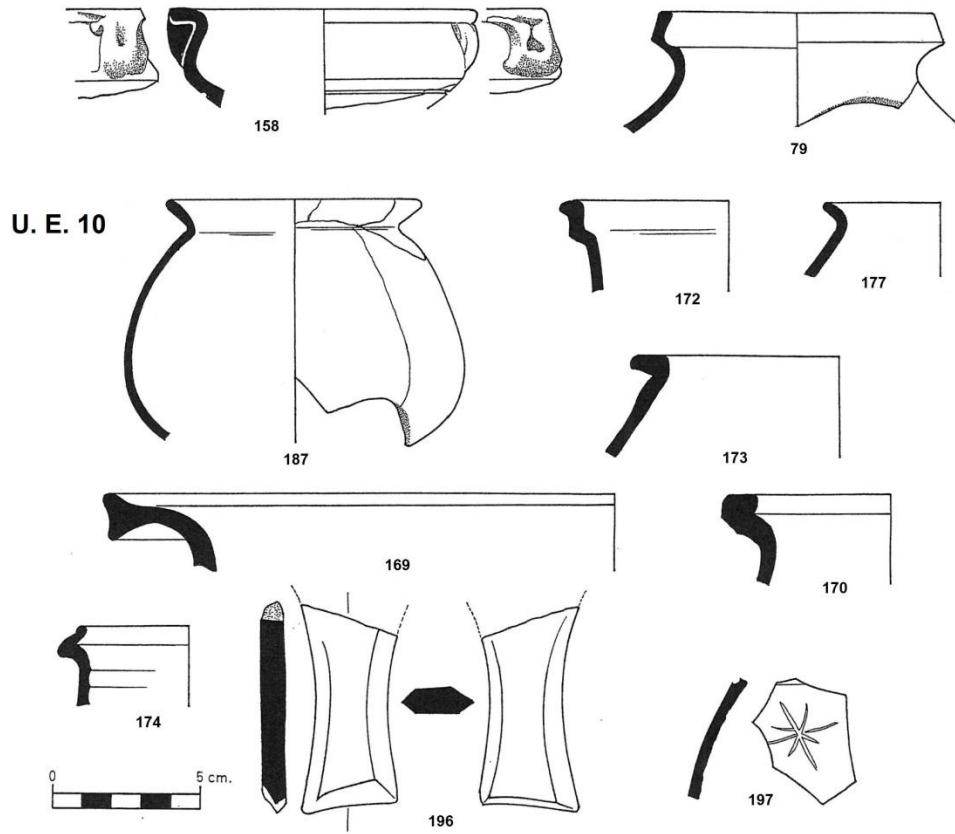

Figura 20: Materials U. E. 10.

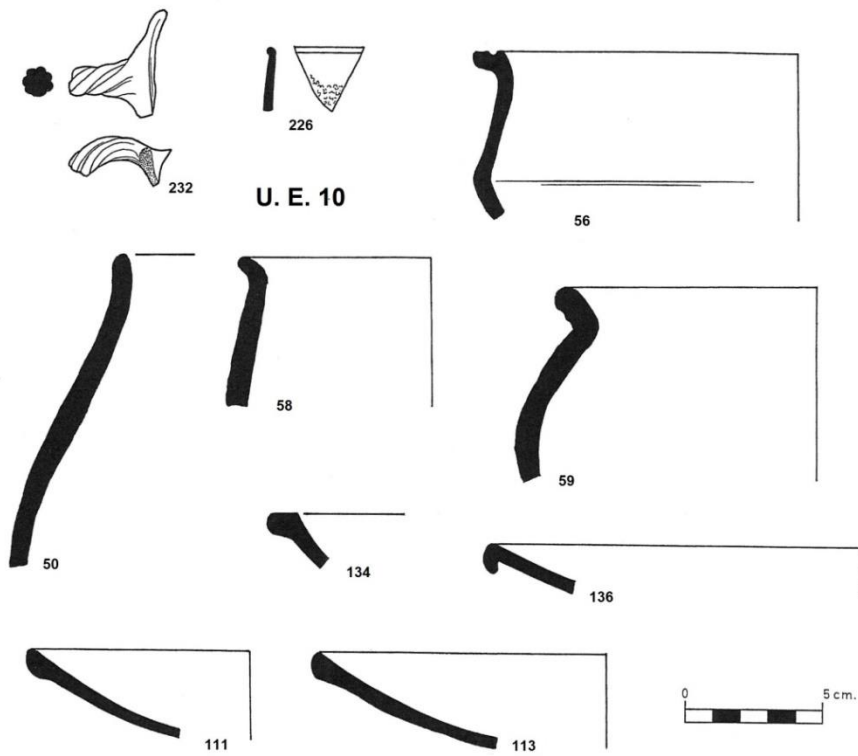

Figura 21: Materials U. E. 10.

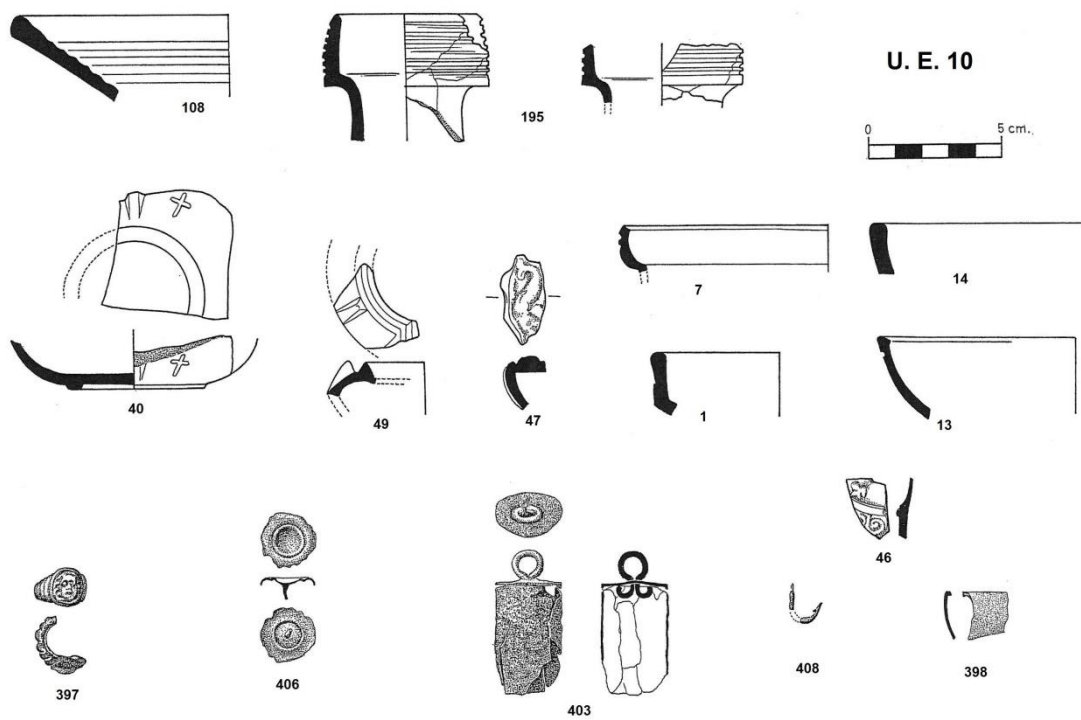

Figura 22: Materials U. E. 10.

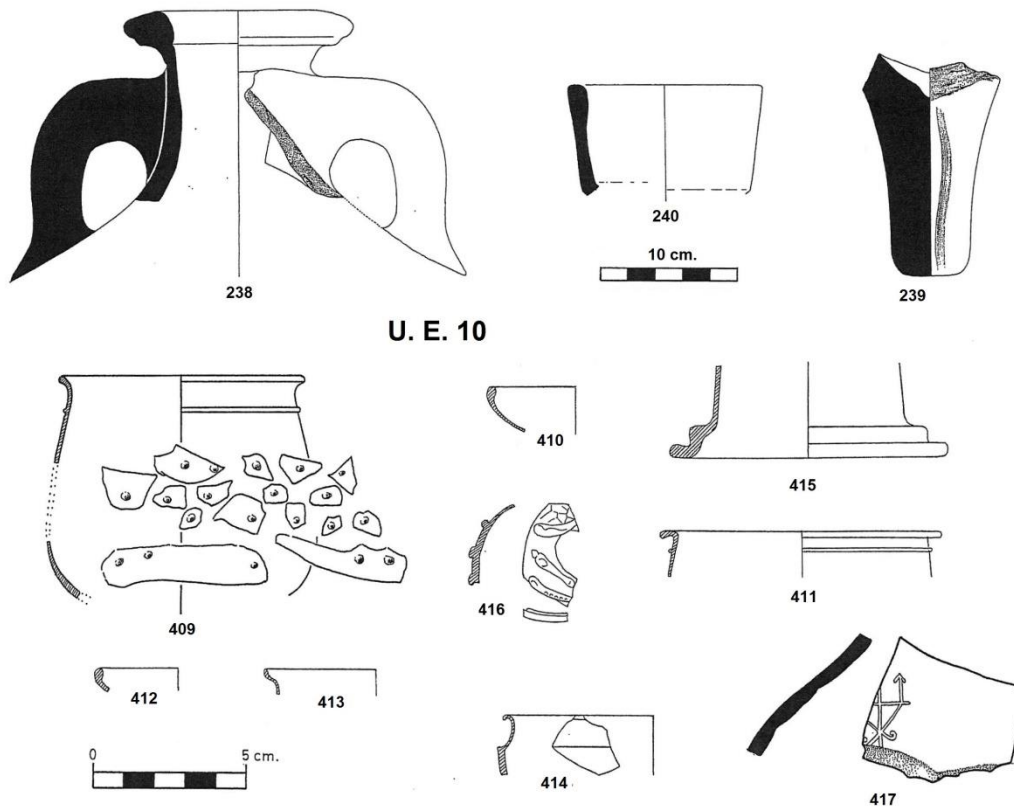

Figura 23: Materials U. E. 10.

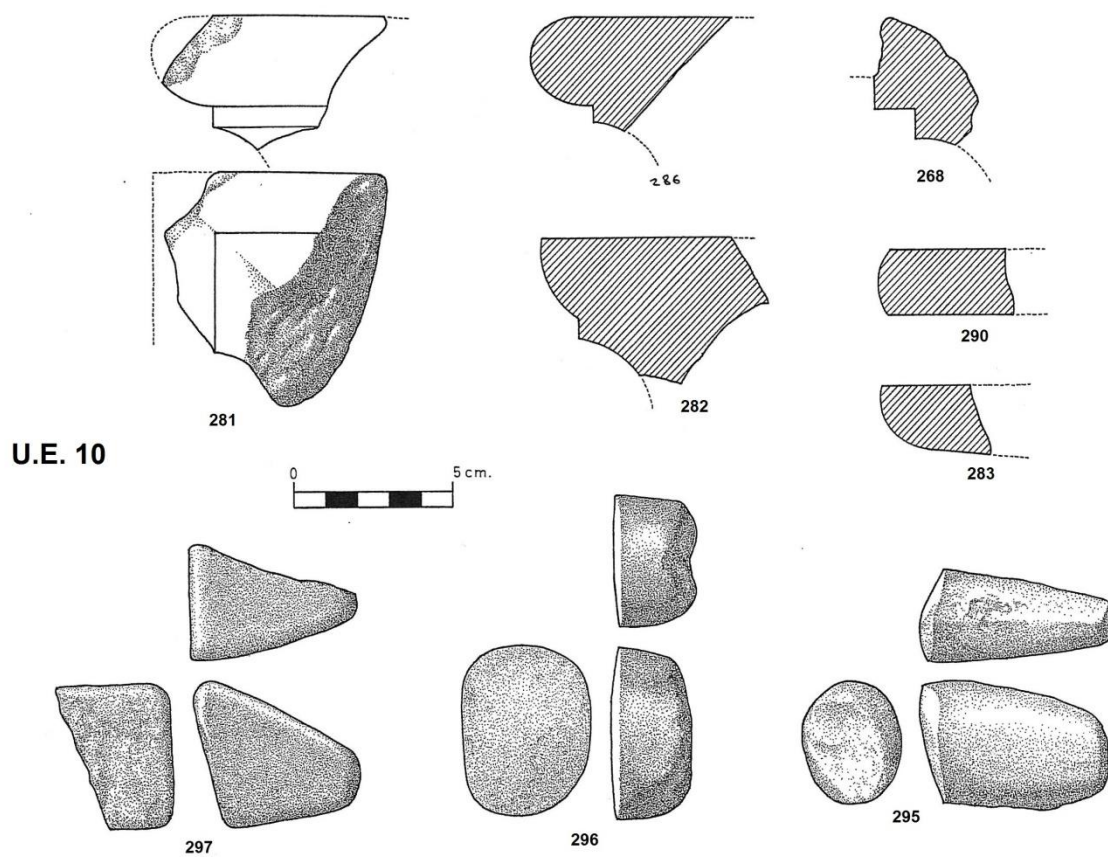

Figura 24: Materials U. E. 10.

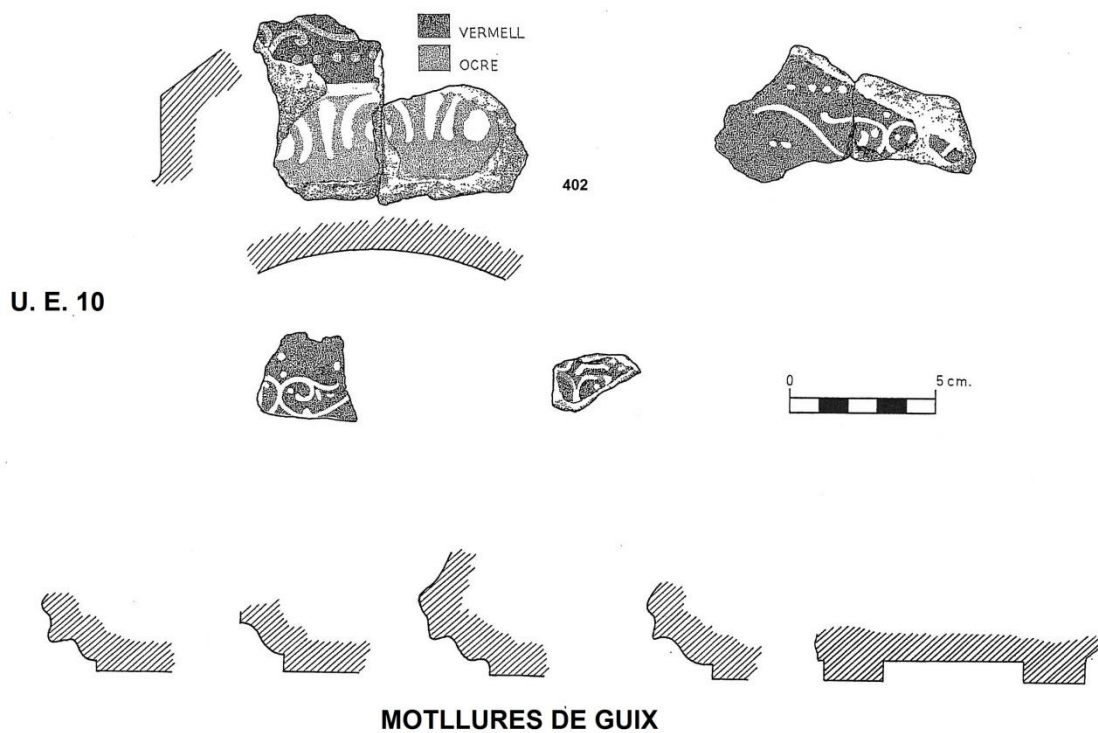

Figura 25: Materials U. E. 10.

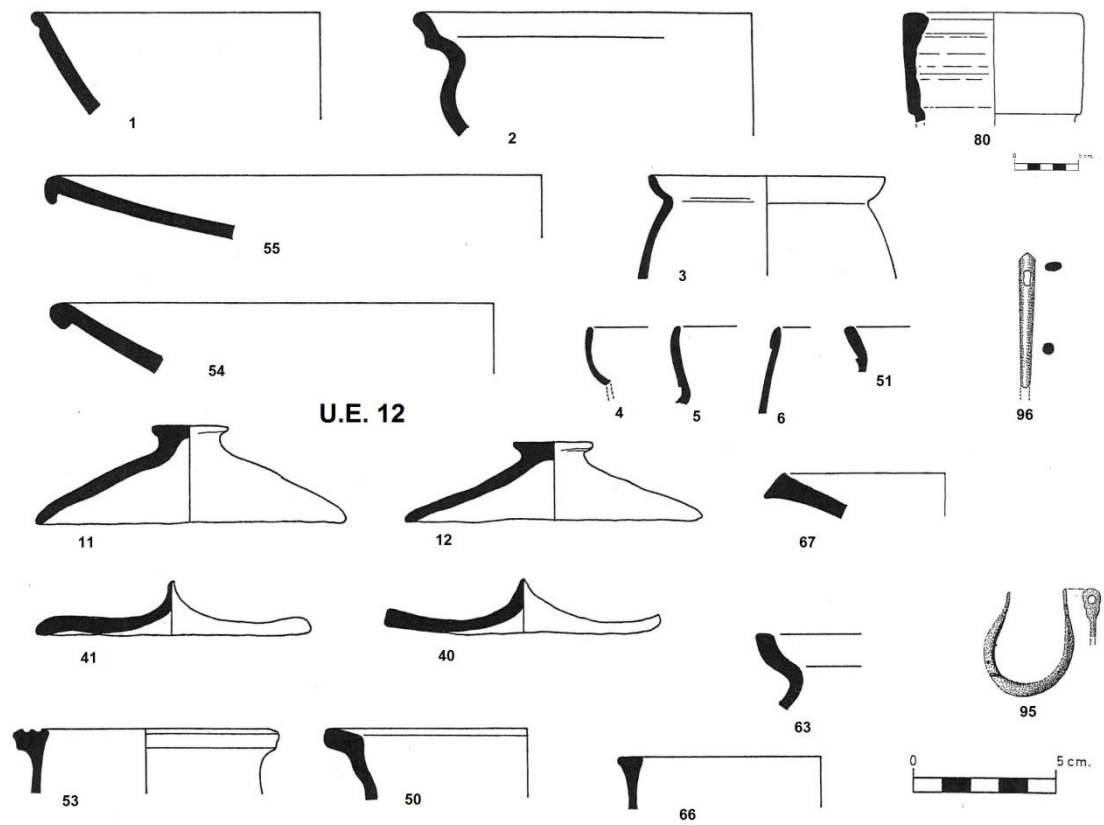

Figura 26: Materials U. E. 12.

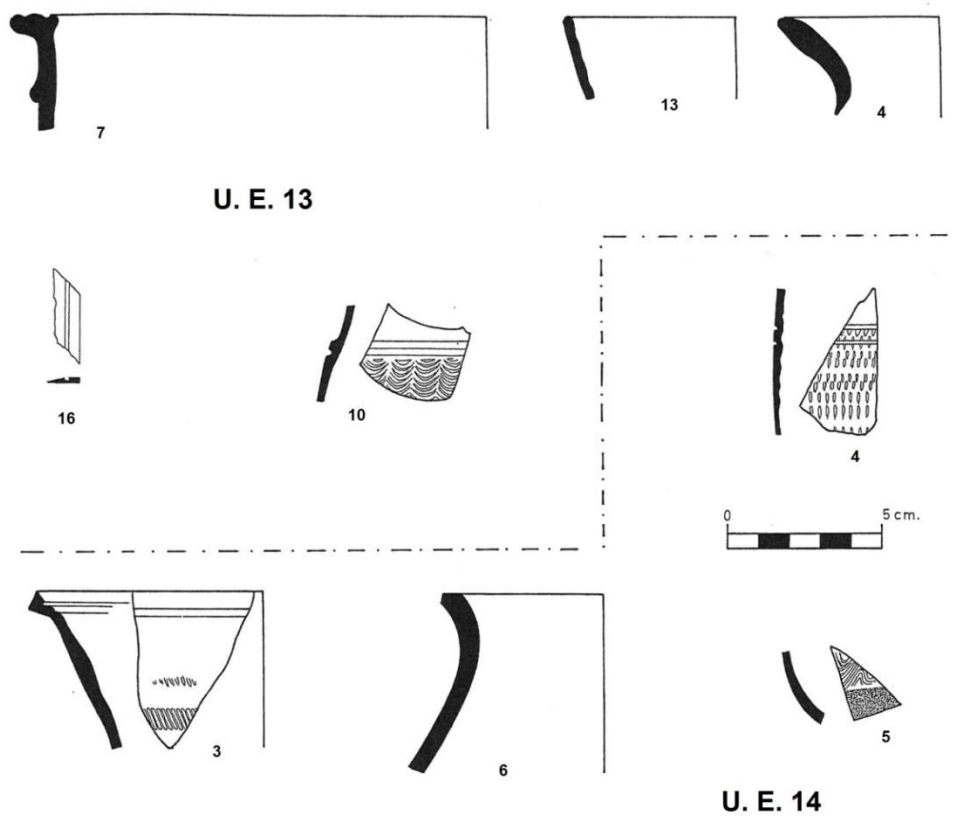

Figura 27: Materials U. E. 13 i U. E. 14.

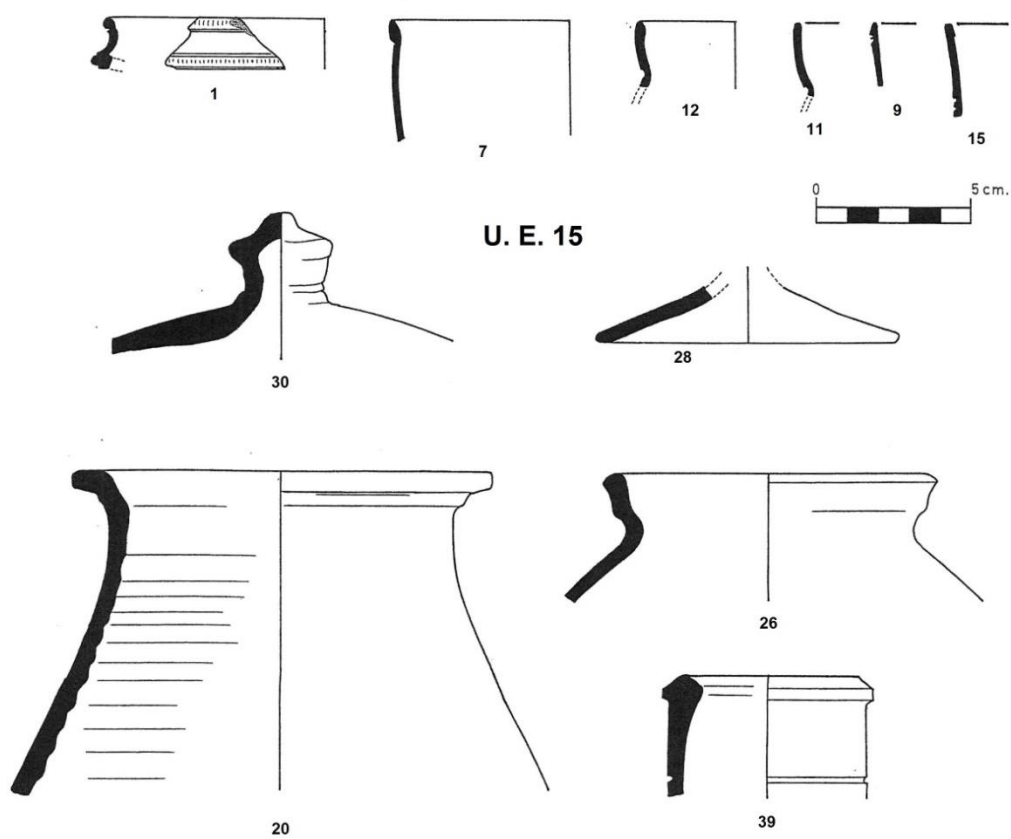

Figura 28: Materials U. E. 15.

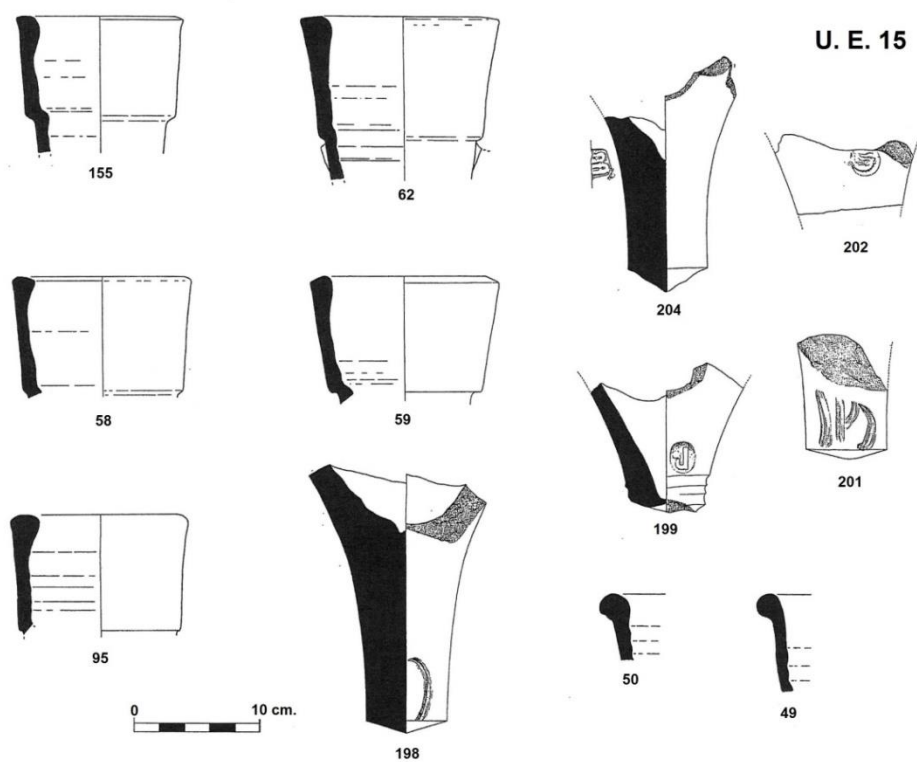

Figura 29: Materials U. E. 15.

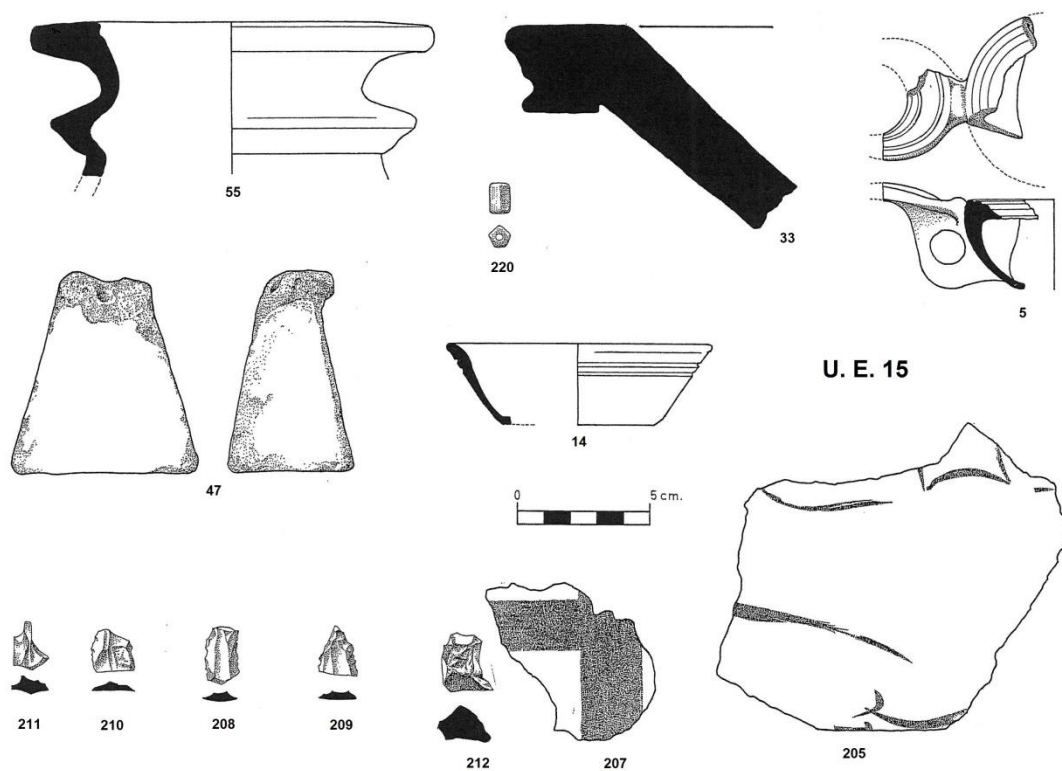

Figura 30: Materials U. E. 15.

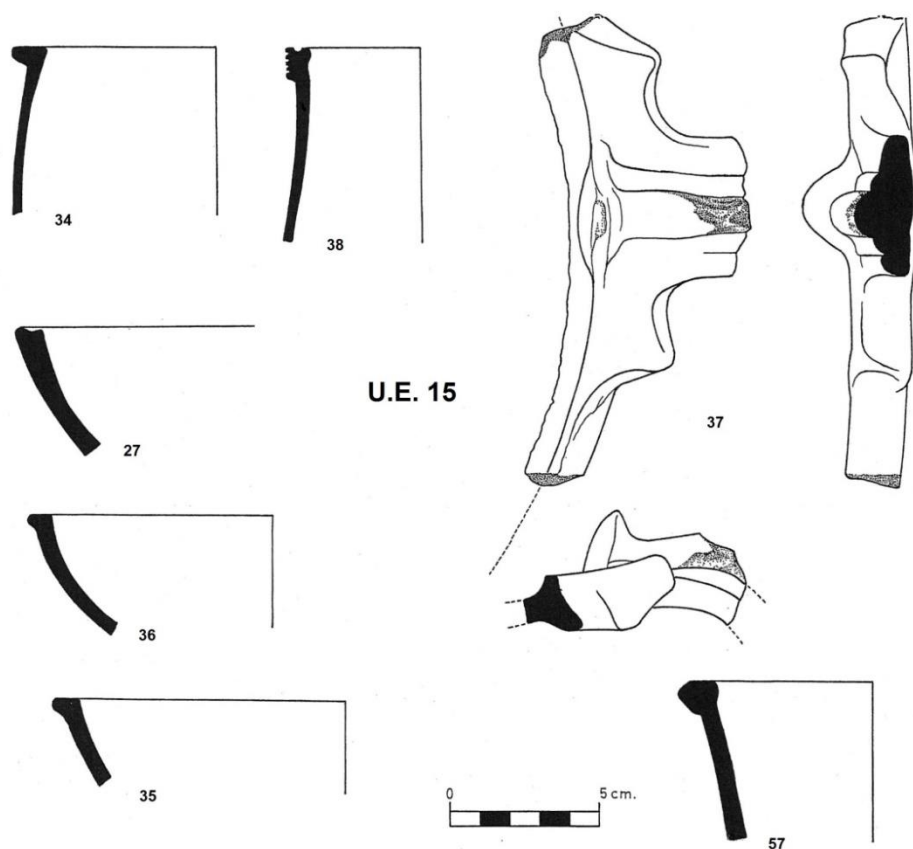

Figura 31: Materials U. E. 15.

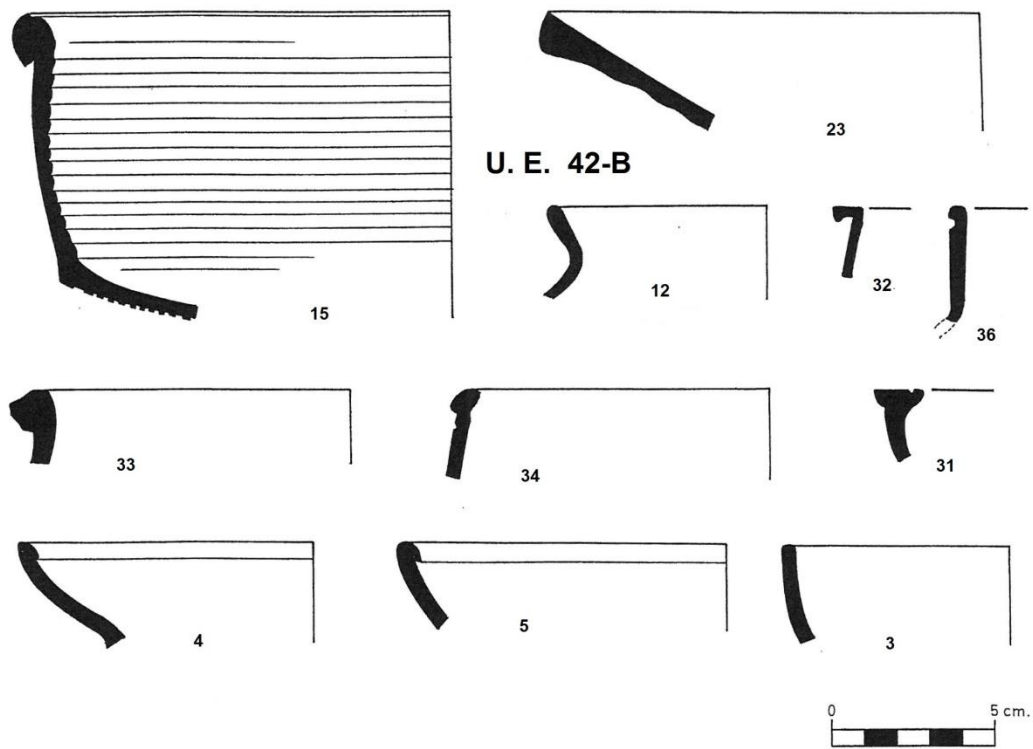

Figura 32: Materials U. E. 42-B.

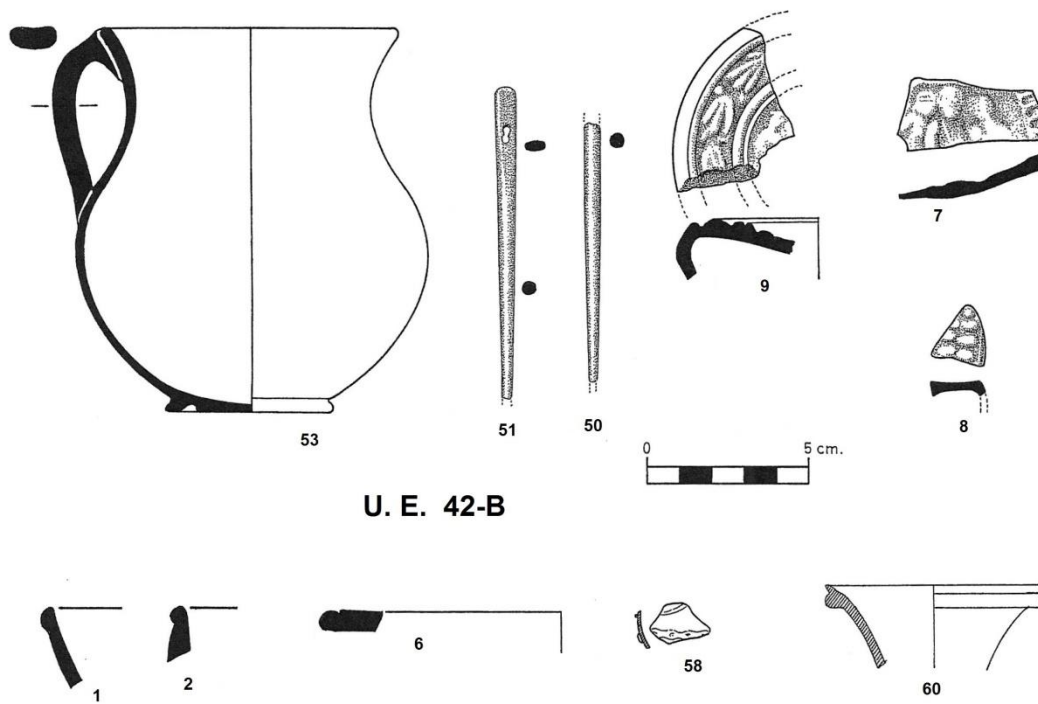
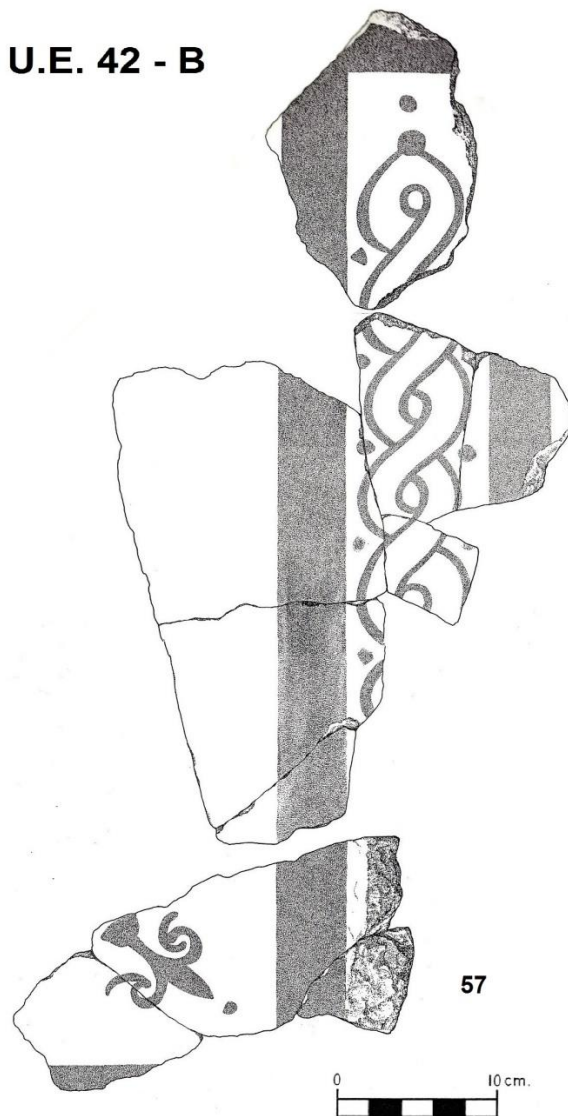
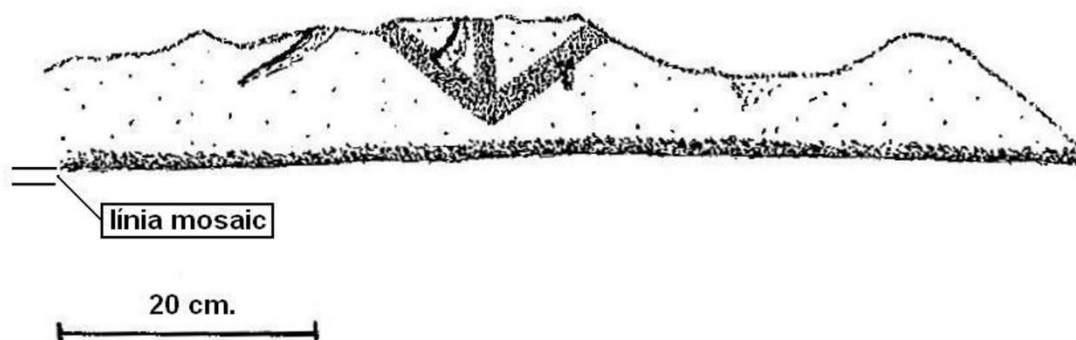

Figura 33: Materials U. E. 42-B.

U.E. 42 - B

Figura 34: Restes pintura mural, U. E. 42-B.

Figura 35: Detall, restes de pintura mural, nivell sobre mosaic.

*Figura 36: Escata de pinya carbonitzada,
U. E. 10.*

*Figura 37: Pinyol d'oliva carbonitzat.
U.E. 42-B.*

*Figura 38: Pinyó carbonitzat,
U. E. 10.*

*Figura 39: Escata de pinya carbonitzada,
U. E. 13.*